

COMERCIALIZAREA MINELOR STATULUI DE LA LONEA, INTRODUCEREA SISTEMULUI DE CONTABILITATE SECRETĂ ȘI RECALCULAREA PRODUCȚIEI DE CĂRBUNE (1926-1930)

Ludovic Báthory*

Abstract: *The main coalfields of Romania were situated in the Jiu Valley (Hunedoara County). Besides the great joint stock coal companies connected to the National Liberal Party, the Romanian state had its own exploitations in Lonea town, in order to deliver fuel for the state railways. As coal mining was a very profitable business, the great private companies intended to take over the state mines in their own management. The goals of the coal companies were favoured by the fact that the National Liberal Party was in power and in 1924 was adopted a Law for the private management of state ownerships. A pretext was needed for setting up a private management in the state mines and in 1924-1925 the local offices of the railways were instructed to reject the coal produced at Lonea. Thereafter the coal output decreased drastically and heavy financial losses were officially recorded. It was the right moment for the great coal companies to offer themselves to take over the management of the state mines. As a result, in 1925 the Lonea joint stock company was set up and the largest part of the shares was taken up by the Petrosani and Lupeni private companies. Immediately the recorded output increased and the enterprise became profitable. The secret accountancy was introduced in the management of Lonea company, i.e. assured a 30% clear profit and it reported only a half of the real production. In this respect the author succeeded to achieve the new computation of the coal output, of the total turnover and of the gross profit obtained by the Lonea company for the years 1926-1930. The newly obtained values are considerably higher than the recorded ones. The fresh calculated average output of 241.758 metric tones of coal for a year is two times bigger than the 120.879 metric tones officially recorded one; the fresh computed average sales figure of 285.133.821 lei is 2,49 times bigger than the 114.480.990 lei published figure. The reported average clear profit represented only 3.448.929 lei in a year, but our fresh calculation points out a real gain of 85.542.370 lei, i.e. 24,80 times bigger.*

Keywords: mining industry, accounting, Transylvania, Jiu Valley, Romania

Exploatările de cărbune de la Lonea ocupau locul al treilea în bazinul Văii Jiului și al cincilea la scara întregii României în privința aportului adus la dezvoltarea industriei carbonifere. În comparație cu societățile Petroșani, Lupeni și Valea Jiului de Sus, care au relevat în activitatea lor numeroase trăsături comune, în modul de dezvoltare a întreprinderii de la Lonea se pot observa o serie de particularități provenite din faptul că ele s-au aflat mult timp în proprietatea și gestiunea statului.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, statul maghiar a arendat perimetrele miniere de la Lonea Societății Salgótarján pentru suma anuală de 200.000 de coroane. Întrucât Societatea Salgótarján exploata în Valea Jiului și minele de la Petroșani, obținând cantități suficiente de cărbune, ea s-a mărginit la plata arenzii, fără a mai extrage

* cercetător științific II dr. , Institutul de Istorie „G.orge Barițiu”; e-mail: d.bathory@gmail.com.

combustibil, pentru a păstra prețul de vânzare la un nivel cât mai înalt, deoarece exista un cartel secret al pieței de vânzare a cărbunilor¹. Întrucât, începând cu anul 1907 necesitățile de combustibil au crescut în foarte mare măsură în economia Transilvaniei, în special în ce privește nevoile de cărbune ieftin pentru căile ferate, statul maghiar a hotărât să preia în gestiune directă minele de la Lonea începând cu data de 1 ianuarie 1908 și în anul 1910 producția a ajuns la 210.782 t.

Guvernul maghiar avea nevoie urgentă de cărbune, astfel încât a pus la dispoziția direcțiunii de la Lonea credite bănești foarte însemnate. Rezervele perimetrelor de la Lonea au fost supraapreciate și drept urmare s-a preconizat că trebuie să se ajungă în scurt timp la o producție zilnică de 800 t de cărbune. În acest scop s-au investit sume însemnate pentru obiective auxiliare, cum ar fi o centrală electrică de dimensiuni exagerate, un separator de cărbune cu o capacitate zilnică de 2.000 t, colonii de locuințe pentru angajați². Pe lângă aceasta, obiectivele au fost greșit amplasate, și anume la Petroșani, la o distanță de 7-8 km de Lonea, ceea ce a necesitat noi investiții costisitoare, totalizând 30 de milioane de coroane³. Dar utilajul de extracție a fost de bună calitate, turnurile de extracție, mașinile de extracție și compresoarele electrice aveau o capacitate mare de producție, astfel că la un moment dat s-a ajuns la o producție zilnică de 750 t, iar direcția minelor a încercat astfel să-și justifice activitatea. Dar alte operațiuni importante, cum ar fi lucrările de pregătire și deschidere au fost neglijate, pe lângă aceasta au izbucnit numeroase incendii în mine, astfel încât în anul 1912 producția a scăzut la 134.440 t.

Directorul minelor a fost înlocuit, iar noua conducere a trecut la remedierea neajunsurilor constatate, pe lângă aceasta a încercat să economisească la maximum investițiile, astfel încât minele au început să ducă lipsă de utilaje elementare. Cu toate acestea, în 1913 s-a realizat o producție de 180.015 t, dar ulterior, dificultățile războiului au dus la o evoluție oscilatorie. În 1918 producția a ajuns la 169.427 t și tulburările sociale au afectat grav procesul de extracție, reducerea timpului de lucru la opt ore scăzând în mare măsură randamentul muncitorilor. În anii războiului au fost exploatare doar cele mai bogate straturi aflate la îndemână, neglijând în și mai mare măsură operațiunile de pregătire și, prin urmare, producția de cărbuni a scăzut în mare măsură în primii ani postbelici.

Situația minelor statului de la Lonea între anii 1919-1925

La sfârșitul primului război mondial, guvernul României a trecut la preluarea bogatelor mine de cărbuni din Valea Jiului. În acest scop a fost emis Jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 1064 din 7 decembrie 1918, care a pus exploatarea sub

¹ L. Vajda, *Erdélyi bányák, kohók, emberek, századok*, Bukarest, 1981, p. 325-326.

² Serviciul Județean Hunedoara al Arhivelor Naționale, filiala Deva (infra: S.J.A.N.HD.), Fond Petroșani S.A.R., Confidențiale, dos. nr. 1/1923, f. 7-8.

³ Idem, dos. nr. 1/1924.

control guvernamental românesc. Articolul 1 al Decretului-Lege se referea chiar la minele de la Lonea: „Minele de la Petroșani ce aparțineau Statului Ungar, trecând de drept în patrimoniul Statului Român, vor fi administrate de acesta. În acest scop și de acord cu Consiliul Național [Dirigent] din Transilvania, Ministerul de Industrie și Comerț e autorizat a trimite un delegat al său pentru a lua în primire direcțiunea generală a acestor mine, ajutat de personalul tehnic și administrativ de care va avea nevoie”⁴. După cum reiese, minele de la Lonea urmau a fi administrate în comun de către guvernul central și Consiliul Dirigent. În acest scop Consiliul Dirigent urma să înființeze instituții speciale. Un prim pas s-a făcut în februarie 1919, când în cadrul Resortului de Industrie al Consiliului Dirigent, a luat naștere Direcția Minelor, cu sediul la Cluj, care a preluat gestiunea asupra tuturor minelor și uzinelor de stat, inclusiv cele de la Lonea⁵.

Pentru supravegherea și coordonarea tuturor exploatărilor carbonifere din Valea Jiului s-a format în anul 1919 Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului-Petroșani, sub conducerea inginerului Iosif Iancu. Inspectoratul General era, de asemenea, subordonat atât Consiliului Dirigent, cât și Ministerului de Industrie și Comerț din București⁶. Deși se preocupa și de coordonarea întreprinderilor particulare din Valea Jiului, inspectorul general Iosif Iancu a acordat o atenție deosebită bunului mers al exploatării de la Lonea. După desființarea Consiliului Dirigent, minele de la Lonea au fost subordonate direct Direcției Generale a Minelor din cadrul Ministerului de Industrie și Comerț, prin intermediul Direcției Generale a Minelor de la Cluj, care a continuat să funcționeze câțva timp. Direcțiunea minelor de cărbuni ale Statului Lonea gestiona însă în mod nemijlocit exploatarea întreprinderii, raportând periodic și despre evoluția prețului de cost al cărbunilor către forurile superioare.

Ministerul Industriei și Comerțului și Direcția Generală a Minelor se îngrijeau și de finanțarea exploatărilor statului, alocând investițiile necesare. În acest scop statul a acordat numeroase credite. Jurnalul Consiliului de Miniștri din 7 decembrie 1918, odată cu trecerea minelor de la Lonea în patrimoniul statului român, a prevăzut acordarea unui credit de șase milioane de lei. La 8 mai 1920 Decretul-Lege nr. 2117 a deschis un nou credit de cinci milioane de lei în favoarea întreprinderilor miniere de stat⁷. Pe lângă aceasta, minele de la Lonea erau finanțate de la buget, dar dificultățile financiare ale primilor ani interbelici nu permiteau acordarea unor sume suficiente pentru achiziționarea utilajelor necesare și a pieselor de schimb, deoarece în timpul războiului procurarea lor a fost neglijată. În cursul anului 1920, Direcțiunea Generală a Minelor a aprobat achiziționarea unor materiale cu ajutorul cărora au putut fi

⁴ „Monitorul Oficial” nr. 210 din 11 decembrie 1918.

⁵ Gheorghe Iancu, *Preocupări ale Consiliului Dirigent pentru reorganizarea activității industriale în Transilvania (1918-1920)*, „Marisia”, V, 1975, p. 263.

⁶ Ludovic Báthory, *Societățile carbonifere și sistemul economic și politic al României (1919-1929)*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 1999, p. 164.

⁷ „Analele Minelor din România”, III, 1920, nr. 5, p. 297.

amenajate atelierele de reparații, care au primit unele instalații pentru repararea mașinilor. Uzinele centrale au fost, de asemenea, amenajate în cea mai mare parte. După terminarea operațiunilor de reutilare, minele au rămas însă din nou fără piese de schimb⁸. Din această cauză, la 17 decembrie 1920, a fost înaintat Ministerului Industriei și Comerțului un tabel cu necesitățile de utilaje și unelte ale minelor de la Lonea. Ministerul Industriei și Comerțului a răspuns însă că foarte multe materiale, din cele comandate, nu se găseau în comerț sau dacă existau erau foarte scumpe, astfel încât a fost întocmită o listă cu utilajele necesare, care a fost dată delegatului oficial al guvernului austriac, care pleca la Viena, pentru a fi comandate din Austria.

Utilajele comandate necesitau sume însemnate, dar finanțarea întreprinderilor de stat era mult îngreunată de formalitățile birocratice. La 15 iunie 1921 minele de la Lonea erau anunțate că, deoarece bugetul pe anul financiar 1921-1922 nu fusese votat încă, creditele urmau a fi acordate numai lunar și din această cauză ele nu puteau dispune de fonduri mari dintr-o dată⁹. Dar, la 16 septembrie, directorul exploatărilor de la Lonea raporta că întreprinderea avea nevoie urgentă de suma de patru milioane de lei¹⁰. De fapt, între anii 1921-1923 minele de la Lonea au adus beneficii, astfel că ar fi avut posibilitatea să se autofinanțeze, dar erau obligate să ceară aprobarea Direcției Generale a Minelor pentru orice cheltuială mai însemnată, deci nu puteau efectua nici o investiție importantă din proprie inițiativă. În anul 1924, când minele de la Lonea au suferit pierderi financiare importante din cauza reducerii producției și vânzărilor, s-au cerut noi investiții, însă ele nu au fost aprobate. După cum releva inspectorul general Iosif Iancu în raportul său către Direcția Generală a Minelor din data de 9 ianuarie 1925, „rentabilitatea de exploatare a minei depinzând de majorarea producției, direcțiunea minei de mai multe ori a făcut propuneri în acest scop, însă din lipsă de numerar acestea nu au fost acceptate”¹¹. De fapt, din lipsă de fonduri, exploatările de la Lonea erau lipsite de materialele auxiliare necesare, ceea ce stânjenea mersul firesc al producției. Chiar și după anul 1922 au continuat să se manifeste lipsa de explozibil, uleiuri și piese de schimb. Cu toate că în anul 1924 situația financiară a întreprinderii s-a agravat, s-au făcut mari investiții la mina nr. III, unde vechiul puț, armat până atunci cu lemn de brad, aflându-se într-o situație deplorabilă, a fost betonat.

Înzestrarea tehnică a exploatărilor propriu-zise era inefficientă și neglijată. Din această cauză numărul muncitorilor angajați era prea mare în comparație cu producția minelor, iar randamentul lor era cel mai scăzut din întreaga Vale a Jiului. Numărul muncitorilor de la Lonea a sporit brusc în urma introducerii zilei de muncă de opt ore, de la 1518 persoane în 1918 la 2.125 de persoane în 1919, dar au fost momente când

⁸ S.J.A.N.HD., Fond Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului Petroșani, fasc. nr. 647/1921.

⁹ Idem, fasc. nr. 576/1921.

¹⁰ Idem, fasc. nr. 2429/1921.

¹¹ Idem, fasc. nr. 178/1925.

s-a ajuns la un efectiv de 2.504 angajați în cursul anului, în condițiile în care producția minelor a scăzut de la 169.427 t la 126.556 t de cărbune¹². Dar în anii 1921-1922 muncitorii au început să părăsească exploatările statului, în condițiile în care prevederile contractului colectiv nu erau respectate și salariile erau primite cu întârziere, iar aprovizionarea cu alimente, îmbrăcăminte și încălțăminte era necorespunzătoare.

Întrucât existau numeroși factori de perturbare, evoluția producției de cărbune la minele statului era inconstantă, înregistrând numeroase oscilații, în pofida faptului că necesitățile de cărbune ale căilor ferate sporeau necontenit¹³:

Anul	Producția (tone)	Valoarea (lei)
1919	126.556	14.553.917
1920	131.856	42.369.888
1921	128.404	73.190.394
1922	107.229	61.335.102
1923	119.209	107.288.730
1924	79.662	75.679.285
1925	78.187	42.755.350

După cum se observă, în comparație cu oscilația cantitativă, variația valorilor era și mai accentuată, datorită procedurilor aplicate în calculul valoric. Valoarea oficială a producției de cărbune la minele statului era stabilită la Direcția Generală a Minelor, dar valoarea reală era determinată de cheltuielile totale de producție. Pe lângă aceasta, exista o valoare comercială stabilită în funcție de prețul de vânzare al cărbunelui. Între cele trei categorii de valori exista însă o diferență sensibilă, după cum o arată datele detaliate pentru anii 1921-1925 referitoare la tona de cărbune¹⁴ (în lei):

Anul	Valoarea oficială	Prețul de cost	Prețul de vânzare
1921	570,00	437,00	559,00
1922	572,00	634,40	634,40
1923	900,00	700,40	855,00
1924	950,00	1.293,10	840,00
1925	546,83	1.645,00	826,83

Deosebit de mari erau diferențele între valoarea oficială a producției și cheltuielile totale în funcție de prețul de cost (în lei)¹⁵:

¹² Mircea Baron, *Cărbune și societate în Valea Jiului. Perioada interbelică*, Petroșani, Edit. Universitas, 1998, p. 237, 280.

¹³ „Statistica Minieră a României”, 1919-1925.

¹⁴ Idem; D.J. Hunedoara A.N. Deva, Fond Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului, Cheltuieli totale de producție și prețul de cost la minele Lonea, 1921-1925.

¹⁵ *Ibidem*.

Anul	Valoarea oficială	Cheltuieli totale	Diferența
1921	73.190.394	56.112.548	- 17.077.846
1922	61.335.102	68.026.292	+ 6.691.190
1923	107.288.730	83.493.984	- 23.794.746
1924	75.679.285	103.003.119	+ 27.323.834
1925	42.755.350	128.617.615	+ 85.862.265

Asemenea diferențe însemnate aveau consecințe hotărâtoare asupra rentabilității oficiale a minelor și asupra beneficiilor obținute. Bineînțeles, trebuie avut în vedere că până în anul 1923 prețul de vânzare al cărbunilor de Lonea depășea prețul de cost în anii 1921 și 1923 și valoarea oficială a tonei de cărbune în anul 1922. Dar în anii 1924-1925 prețul de cost a explodat pur și simplu, ceea ce a dus la pierderi financiare însemnate, conform bilanțurilor oficiale¹⁶:

Anul	Beneficiu (lei)
I IV 1922-31 III 1923	7.058.759
I IV 1923-31 XII 1923	8.090.174
1924	- 41.225.486
1925	- 32.133.508

După cum reiese, rezultatele financiare ale minelor statului erau modeste chiar și atunci când se obțineau beneficii. O cauză însemnată era faptul că prețul de cost al unei tone de cărbune provenite de la Lonea era sensibil mai mare decât în cazul exploatărilor particulare, după cum o ilustrează comparația cu cheltuielile înregistrate de Societatea Petroșani la unitatea de produs¹⁷:

Anul	Prețul de cost al tonei de cărbune (lei)	
	Exploatarea Lonea	Exploatarea Petroșani
1921	437,00	455,64
1922	634,40	494,84
1923	700,40	547,48
1924	1.293,10	696,83
1925	1.645,00	785,04

Diferența de preț de cost la cele două întreprinderi sporește an de an, ajungându-se acolo, încât în anul 1925 tona de cărbune extras la Lonea să fie de două ori mai scumpă decât combustibilul obținut la Petroșani. Una din cauze o reprezenta consumul propriu extraordinar de mare al exploatării Lonea, care absorbea peste 30%

¹⁶ „Correspondance économique roumaine”, XI, 1929, nr. 2, mars-avril, p. 179.

¹⁷ Pt. exploatarea Lonea, vezi supra, nota 14. Pt. Soc. Petroșani, vezi S.J.A.N.HD., Fond Petroșani S.A.R. Dir. Mine, Serv. Contabilitate, dos. nr. 125/1926, f. 580.

din capacitățile de producție, în condițiile în care exploatările particulare foloseau doar 8-10% pentru necesitățile proprii. Pe lângă aceasta, exploatările statului erau obligate să vândă întreaga producție rămasă la C.F.R. și alte întreprinderi publice, care plăteau cărbunele cu un preț mai scăzut decât întreprinderile particulare, după cum reiese din tabelul de mai jos (în tone)¹⁸:

Anul	Producție	Consum propriu	%	Vânzări la C.F.R.	%
1921	128.404	42.694	33,24	96.303	75,00
1922	107.229	35.663	33,26	79.797	74,41
1923	119.209	41.567	34,87	77.225	64,78
1924	79.662	25.994	32,63	41.004	51,50
1925	78.187	24.146	30,88	51.710	66,10

Cheltuielile însemnate provenite din consumul propriu exagerat trebuiau reduse într-un fel, pentru a nu înregistra un bilanț financiar dezastruos, de aceea, consumul uzinei electrice figura drept cărbune vândut la prețul de cost, ceea ce ducea la amortizarea imediată a acestui titlu de cheltuială. Pe lângă aceasta, adesea erau amortizați și cărbunii distribuiți gratuit pentru personalul angajat, precum și alte cheltuieli, ceea ce ameliora simțitor balanța financiară. Tot astfel, întreprinderea Lonea obținea unele venituri suplimentare din vânzarea curentului electric, activitatea fabricii proprii de cărămidă, desfacerea stocului de materiale depozitate, închirierea unor clădiri din Petroșani. De asemenea, unele cantități de cărbune erau vândute și industriașilor particulari. Uneori atelierele centrale ale întreprinderii Lonea recepționau comenzi pentru repararea vagoanelor de cale ferată, conform unui contract valabil începând cu data de 1 aprilie 1923. În cele ce urmează vom recalcula bilanțul real al întreprinderii de la Lonea, conform veniturilor și cheltuielilor provenind numai din exploatarea cărbunelui (lei)¹⁹:

Anul	Producția de energie electrică	Vânzări la C.F.R. și particulari	Diferite sume amortizate	Total venituri	Cheltuieli totale	Bilanț recalculat
1921	15.935.642	53.833.377		69.769.019	56.112.548	+13.656.471
1922	17.977.370	50.623.376		68.600.746	63.285.483	+5.315.263
1923	22.503.083	69.635.733	15.149.914	107.288.730	78.586.149	+28.702.581
1924	27.856.005	34.455.506	14.656.170	76.967.681	103.003.119	-26.035.438
1925	32.133.508	42.755.350	21.595.249	96.484.107	128.617.615	-32.133.508

După cum se vede, exploatările de la Lonea au obținut rezultate financiare favorabile până în anul 1923. În acest an Societatea Petroșani și-a manifestat

¹⁸ Vezi supra, nota 14; L. Báthory, *op.cit.*, p. 205.

¹⁹ *Ibidem*; Statistica Minieră a României, 1921-1925; „Correspondance économique roumaine”, XI, 1929, nr. 2, p. 179.

intenția de a prelua în exploatare minele statului, după ce Tancred Constantinescu a ajuns director general al C.F.R. Tancred Constantinescu, membru al finanței liberale, a fost autorul proiectului de naționalizare a minelor societății maghiare Salgótarjan din Valea Jiului și unul din conducătorii Societății Petroșani. După venirea liberalilor la putere în anul 1922, Societatea Petroșani l-a impus pe Tancred Constantinescu în funcția de director general al C.F.R. pentru a dobândi cote de furnizare cât mai mari la C.F.R. la prețuri cât mai avantajoase. În luna august 1923 Tancred Constantinescu a sosit la Petroșani pentru a discuta cu directorul general tehnic al Societății Petroșani, Johann Winklehner, despre posibilitatea măririi producției de cărbune în Valea Jiului. Dar J. Winklehner i-a comunicat pe moment că la Petroșani „minele au atins maximum de producțiune, orice forțare este exclusă, întrucât aceasta ar avea consecințe nefavorabile pentru viitor”²⁰. Dar după câteva zile, la 31 august 1923, J. Winklehner i-a împărtășit o altă posibilitate de a mări producția Societății Petroșani, anume aceea de a dobândi terenurile miniere ale Statului: „În continuarea planului comunicat de D-voastră relativ la mărirea producției de cărbuni în Valea Jiului, am onoarea de a vă comunica o altă nouă părere: Minele Statului posedă în Valea Jiului un teren de cărbuni foarte extins. Acest teren până în prezent absolut deloc nu a fost exploatat. Prezența cărbunelui a fost demult stabilită printr-un sondaj de 730 m adâncime în nemijlocita apropiere a Petroșanilor...Se naște întrebarea dacă Minele Statului nu ar fi învoite să cedeze Societății Petroșani această parte a terenului lor, în care prin sondaj s-a constatat prezența cărbunelui”²¹. Directorul tehnic aprecia că s-ar putea obține pentru început o producție anuală de 300.000 t, cu condiția unor investiții însemnate.

Comercializarea minelor statului de la Lonea

Proiectul preluării minelor statului în administrație particulară odată stabilit, s-a pus problema demersurilor necesare pentru a obține acest lucru și a formulei juridice concrete care va putea fi pusă în aplicare în acest scop. Susținerea politică era asigurată, întrucât la 30 octombrie 1923 Tancred Constantinescu a devenit ministru al industriei și comerțului, astfel încât putea oferi întregul sprijin oficial de care era nevoie.

Mai întâi era nevoie de un pretext plauzibil pentru scoaterea minelor din gestiunea statului, întrucât în anul 1923 producția minelor de la Lonea a crescut, prețurile de achiziție la C.F.R. de asemenea, iar direcțiunea putea prezenta un beneficiu însemnat, pe lângă aceasta s-au adăugat pentru prima dată și amortizări la beneficiu. Trebuiau deci provocate pierderi financiare pe cale artificială pentru a oferi argumentele necesare în vederea instaurării gestiunii particulare. Pârghia prin care au

²⁰ S.J.A.N.H.D., Fond Petroșani S.A.R., Confidențiale, dos. nr. 2/1922, f. 62.

²¹ *Ibidem*, f. 66.

acționat politicienii liberali a fost Comisia de recepție și distribuire a cărbunilor pentru C.F.R., cu sediul la Petroșani, care a primit indicații să nu mai admită cărbunii de la Lonea pentru consumul căilor ferate, sub pretextul că ar conține prea multe impurități. Acest lucru a provocat protestul autorităților miniere de stat din Valea Jiului. Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului a cerut ca acei cărbuni care nu corespund exigențelor calitative ale C.F.R. să fie lăsați la vânzare liberă către particulari, deoarece cărbunii aveau mare căutare pe piața combustibilului. De asemenea, a cerut ca o comisie să vegheze în mod permanent asupra modului de recepționare a cărbunilor, iar din această comisie să facă parte și un delegat al minelor statului. A cerut și schimbarea modului de clasificare al cărbunilor de la Lonea, astfel încât să corespundă în mai mare măsură particularităților lor.

Deși s-au luat măsuri pentru îmbunătățirea calității cărbunilor furnizați de minele statului, Comisia de recepție a căilor ferate continua să refuze cumpărarea lor. La 8 mai 1924 președintele Comisiei de recepție a refuzat din nou să preia cărbunii de la minele statului, iar un recepționar în necunoștință de cauză, care a acceptat totuși câteva vagoane, a fost concediat imediat. Astfel a devenit clar pentru toți funcționarii că nu mai trebuie admiși cărbunii de la Lonea la consum²².

În afara grijilor provocate de Comisia de recepție, în luna iunie 1924, un accident grav a avut drept urmare o înrăutățire bruscă a situației minelor statului. Anume, centrala electrică ce aproviziona exploatarea cu energie a fost lovită de trăsnet, ceea ce a dus la avarierea gravă a unui generator de curent, iar generatorul celălalt, mai mic, care constituia o rezervă, a explodat. Datorită formalităților birocratice inerente unei întreprinderi de stat, de abia în luna septembrie au început lucrările de reparație a generatorului de curent și se estima că ele urmau să dureze circa șase săptămâni. Drept urmare, pentru a-și putea continua activitatea, minele de la Lonea au fost nevoite să recurgă tot la ajutorul Societății Petroșani, cerând să li se furnizeze curent electric. La 9 august 1924 s-a încheiat un acord în acest sens, iar Societatea Petroșani a profitat de ocazie pentru a impune minelor de la Lonea o situație de dependență în materie de energie. În cursul tratativelor care au avut loc în sediul Inspectoratului General al Minelor de Cărbuni din Valea Jiului între reprezentanții Societății Petroșani și reprezentanții minelor statului, în prezența reprezentantului Inspectoratului IV Minier din Petroșani, s-a ajuns la o înțelegere care convenea din toate punctele de vedere scopului urmărit de capitalul particular, acela de a prelua controlul asupra exploatarea carbonifere de stat²³.

De exemplu, se prevedea că, pe timpul cedării curentului electric, personalul minelor statului Lonea de la propria centrală electrică, precum și personalul Uzinei electrice comunale Petroșani, vor trebui să se conformeze întocmai tuturor ordinelor referitoare la alimentarea cu curent și la siguranța de acționare a mașinilor, pe care le

²² Idem, Fond Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni, fasc. nr. 580/1924.

²³ Idem, fasc. nr. 854/1924.

vor primi de la conducătorii centralei electrice a Societății Petroșani. Pe lângă aceasta, Societatea Petroșani își rezerva dreptul de a reduce sau opri complet furnizarea curentului electric, atunci când siguranța propriilor ei exploatari ar fi reclamat acest lucru, sau când, pentru mărirea producției, își extindea lucrările, având nevoie de mai multă energie.

O altă clauză prevedea că minele statului Lonea și Uzina electrică comunală din Petroșani își asumau răspunderea materială pentru toate daunele care s-ar fi produs în instalațiile de mașini ale Societății Petroșani din cauza cedării curentului electric. Acordul pentru furnizarea curentului electric a reprezentat un pas hotărâtor spre subordonarea activității minelor statului de către Societatea Petroșani. Datorită refuzului de recepționare a cărbunilor și a lipsei de energie minele de la Lonea au lucrat în a doua parte a anului 1924 cu mari întreruperi, producția a scăzut la jumătate și, drept urmare, prețul de cost al cărbunilor a crescut în măsură însemnată. Dacă până la 31 mai 1924 s-au extras 51.062,8 t de cărbune cu un preț de cost de 876 lei/tonă, până la 31 decembrie s-au mai extras doar 28.599,5 t, dar cheltuielile au crescut brusc până la 1.293,10 lei /tonă²⁴. Cu alte cuvinte, în timp ce producția medie lunară s-a redus în a doua parte a anului 1924 cu 60%, prețul de cost a crescut cu 47,61%. Concomitent, pretextând calitatea slabă a cărbunilor, Direcția Generală a C.F.R. a decontat cărbunele ocnă de la Lonea la prețul de cărbune mărunț, cu numai 840 lei/t, pe când prețul mediu al cărbunelui ocnă de la Valea Jiului a fost de 978,5 lei/t. Numai din această cauză, la cantitatea livrată de 41.004 t către C.F.R., întreprinderea Lonea a suferit o pierdere de peste cinci milioane de lei, iar din cauza diferenței față de cheltuielile de producție încă 18 milioane lei. Pe lângă aceasta, s-au acumulat stocuri de 14.000-15.000 t de cărbune, care se degradau, fiind depozitate în aer liber, pierzând mult din puterea calorică și din prețul de vânzare. Valoarea stocurilor la sfârșitul anului depășea și ea 18 milioane lei la prețul de cost, astfel că nu este de miare că Direcția minelor statului a avut o pierdere totală raportată de 41.225.486 lei în 1924²⁵.

Pierderile financiare s-au acumulat deci în cursul anului, și, drept urmare, cercurile de afaceri liberale au lansat propunerea de a transfera minele statului în gestiune particulară, pentru a evita deficitul bugetar. Trebuia însă găsită o formulă juridică pentru acest lucru. Cum și alte întreprinderi de stat înregistrau pierderi cronice, guvernul liberal a depus în parlament spre dezbatere, prin intermediul lui Tancred Constantinescu, proiectul de lege cu privire la comercializarea întreprinderilor statului. Proiectul de lege a trezit suspiciunea partidelor de opoziție, îndeosebi a Partidului Țărănesc și a lui Virgil Madgearu, specialistul partidului în probleme economice. Era evident că în condițiile concrete numai Societatea Petroșani, dominată de oamenii de afaceri liberali, putea prelua exploatarea minelor de la Lonea, întrucât se afla în vecinătatea nemijlocită și era singura mare întreprindere

²⁴ Idem, Cheltuieli totale și prețul de cost la minele Lonea, 1 ian.-31 mai 1924; 1 ian.-31 dec. 1924.

²⁵ „Correspondance économique roumaine”, XI, 1929, nr. 2, p. 179.

naționalizată din Valea Jiului care deținea și puterea tehnico-financiară necesară pentru a raționaliza întreprinderea de stat. Virgil Madgearu îi bănuia pe conducătorii Societății Petroșani de intenția de a forma un trust unic al cărbunilor în Valea Jiului și a lipsi statul de posibilitatea de control pe care îl avea asupra modalității de calculare a prețurilor la combustibilul din această regiune. Sesizând această intenție a liberalilor, Virgil Madgearu a dezbătut-o încă în ședința din 25 martie 1924 a Adunării Deputaților, învinuindu-l pe ministrul Tancred Constantinescu de complicitate în realizarea planurilor societăților carbonifere din Valea Jiului. El arăta că drept consecință a comercializării „cărbunele va fi la discrețiunea trustului de la Petroșani. Astăzi, prin minele de cărbuni pe care le avea statul și pe care le exploata, cel puțin un singur lucru putea să aibă: un punct de reper în ceea ce privește calcularea prețului de cost, putea să facă o comparație între prețul de cost normal și prețul de vânzare al cărbunilor din partea Petroșanilor. Știu cum au fost sacrificate căile ferate pentru a salva situația consorțiului românesc cu cele 19 milioane de franci elvețieni, urcându-se continuu prețul cărbunelui de Petroșani, pentru ca să-mi dau seama de cum se vor robi căile ferate Petroșanilor și Reșiței prin această lipsă de dispozițiune în ceea ce privește politica prețurilor”²⁶.

Pentru a contracara propaganda partidelor de opoziție, Ministerul de Industrie și Comerț a cerut o expertiză independentă asupra situației minelor de la Lonea. Această expertiză i-a fost încredințată inginerului Johann Winklehner, fără să se știe că acesta era omul de încredere al lui Tancred Constantinescu. În schimb, se știa că era un excelent specialist în probleme miniere, neangajat politic, cetățean austriac, care a lucrat încă înainte de război în Valea Jiului în serviciul Societății Salgótarján. Tot astfel se știa că el a fost consilierul tehnic al lui I. Andreics, primul director al minelor de stat de la Lonea înainte de război, care și el a fost mai înainte angajat al Societății Salgótarján. Johann Winklehner a semnat un „Raport asupra Minelor Statului Lonea” la data de 4 martie 1924²⁷. Bineînțeles, raportul a fost astfel întocmit încât să servească intereselor Societății Petroșani. În prima parte a raportului s-a pus un accent deosebit asupra dezavantajelor unei gestiuni de stat, scoțându-se în evidență cu exagerare greșelile comise încă înainte de război de direcția minelor. În a doua parte a raportului s-a combătut ideea că viitoarea comercializare servea intereselor Societății Petroșani. Dimpotrivă, se considera că prin preluarea exploatării de la Lonea se făceau sacrificii materiale în interesul economiei naționale: „În cazul că Societatea Petroșani va prelua exploatarea minelor statului, va lua asupra sa o problemă grea și fără mulțumită. Cantitățile de cărbune care sunt deschise prin cele trei puțuri și care se mai află în restul terenului statului din Lonea sunt atât de neînsemnate, că pentru acestea nu se pot face mari investiții. Nu se va renta nici chiar să se modifice investițiile proaste de până acum. Societatea Petroșani nu va putea ameliora calitatea cărbunelui,

²⁶ Virgil Madgearu, *Comercializarea avuțiilor statului?*, „Independența economică”, VII, 1924, nr. 4-5-6, p. 75.

²⁷ S.J.A.N.H.D., Fond Petroșani S.A.R. Confidențiale, dos. nr. 1/1923.

căci calitatea cărbunelui din minele statului este de la natură proastă... În altă parte a acestui teren, mai înainte vreme, cu o sondă s-a stabilit că se află cărbune, însă zace la o adâncime de 700 de metri. Pentru a cerceta mai departe în acest teren ar trebui să se mai execute 2-3 sonde, care socotind adâncimea aproximativă de 800 de metri vor costa cca 10 milioane [...] Cine poate să arunce banii pentru aceste sonde și pentru o instalație de puț la o adâncime de 800 de metri, chiar și în cazul când cercetările ar da rezultate favorabile?”.

După cum se vede, concluziile expertizei contrazic flagrant ideile prezentate cu numai câteva luni în urmă de același J. Winklehner lui Tancred Constantinescu, prin care propunea preluarea minelor statului. De altfel, între timp situația se schimbase. Se aflau în fază avansată tratativele pentru naționalizarea societății maghiare Uricani-Valea Jiului, prin formarea Societății Lupeni. Se ivea posibilitatea ca minele statului să fie preluate în comun, împreună cu unele instituții financiare liberale, prin formarea unei societăți pe acțiuni, în care riscurile erau împărțite. Preluarea minelor de la Lonea în concesiune de la stat contra unei redevențe anuale numai de către Societatea Petroșani era riscantă, întrucât ea nu garanta o situație durabilă și putea fi anulată odată cu modificarea conjuncturii politice. În schimb, formarea unei societăți pe acțiuni asigura o acțiune de durată, stabilă. Tocmai de aceea, concluziile finale ale expertizei lui J. Winklehner nu respingeau preluarea minelor statului de către capitalul privat, ci prefigurau chiar perspectiva unei societăți pe acțiuni: „situația exploatărilor statului se poate ameliora numai dacă administrația s-ar simplifica după metoda particulară și s-ar face mai ieftină [...] În acest mod după câțiva ani producția ar putea crește, costul de revenire ar putea deveni mai ieftin și la minele statului numai așa s-ar putea introduce o exploatare sistematică”²⁸.

La sfârșitul anului 1924 au fost făcute noi expertize în privința modului de folosință al cărbunelui de Lonea la locomotive. Cu această ocazie s-a constatat că, deși nu putea fi consumat în toate tipurile de locomotive, deoarece era prea mărunț, acest cărbune era totuși utilizabil, prezentând însă neajunsul că rezulta un consum mai mare de combustibil; în plus, cerea o supraveghere mai atentă din partea fochiștilor. În răutățirea situației minelor statului a îndemnat Inspectoratul General Minier din Valea Jiului să ceară conducerii minelor de la Lonea efectuarea unei noi expertize, pentru a analiza cauzele mersului nefavorabil al întreprinderii. Răspunzând acestei solicitări, direcția minelor de la Lonea a arătat că principala cauză a deficitului înregistrat era scăderea producției, reamintind că încă în primăvara anului 1924 a înaintat Direcției Generale a Minelor un proiect de propuneri pentru mărirea extracției, dar nu a primit nici un răspuns.

În analiza efectuată de către conducerea minelor statului se arătau adevăratele cauze ale evoluției deficitare a minelor de la Lonea²⁹: cărbunele de ocnă pe care îl

²⁸ *Ibidem.*

²⁹ Idem, Fond Inspectoratul General al Minelor de Cărbuni, fasc. nr. 13/1925.

produceau aceste mine era clasificat de către autorități drept cărbune mărunț, și prin urmare, era plătit cu preț mai redus decât cel convenit; cărbunele de la Lonea fiind rezervat în exclusivitate pentru consumul căilor ferate, care îl plăteau cu un anumit preț, nu avea posibilitatea de a fi valorificat pe piața particulară, unde se obțineau prețuri cu mult mai avantajoase; organele însărcinate cu transportul cărbunelui nu repartizau minelor de la Lonea un număr suficient de vagoane pentru ridicarea cantităților de cărbune stocate. Din această cauză, pe de o parte, se acumulau mari cantități de cărbune în depozit, pe de altă parte, era refuzată posibilitatea de a fi satisfăcute trebuințele altor întreprinderi de stat, care în mod firesc așteptau să fie aprovizionate de la Lonea; refuzul repetat de a prelua cărbunii de la Lonea de către organele de recepție a dus la operațiuni repetate de încărcare-descărcare, manipulare, depozitare și sortare, care erau foarte costisitoare și grevau în mare măsură balanța cheltuielilor; cărbunele a cărui preluare era refuzată era depozitat timp de luni de zile în cantități uriașe. Aceasta ducea la degradarea continuă a calității cărbunelui, iar pe lângă aceasta, reprezenta un pericol permanent de incendiu; din cauza acumulării acestor stocuri uriașe, procesul de extracție al cărbunelui era deseori sistat temporar. Dar în aceste intervale lucrările de întreținere, care erau foarte costisitoare, trebuiau continuate, iar personalul numeros trebuia plătit, pentru ca să nu părăsească întreprinderea; minele statului continuau să fie prost aprovizionate cu unelte și utilaje. Direcțiunea Generală a Minelor nu își dădea silința pentru a procura piesele necesare motoarelor electrice și alte materiale indispensabile bunului mers al exploatării.

În concluzia celor expuse, conducătorii minelor statului încheiau astfel: „în împrejurările de față, declinăm de la noi cu desăvârșire orice răspundere față de daunele avute până în prezent și pe care le vom avea eventual în urma acestei stări de lucruri în viitor, dându-ne în același timp expresie mirării și revoltei, totodată, pentru procedura atât de vitregă ce se întreprinde chiar față de minele statului”³⁰.

Nedumerirea conducerii minelor statului era justificată. Ea nu avea de unde cunoaște jocul de interese în care au fost prinse minele de la Lonea. Drept urmare, autoritățile miniere din Valea Jiului continuau să susțină necesitatea redresării minelor statului. Însușindu-și concluziile conducătorilor întreprinderii de stat de la Lonea, inspectorul general al minelor din Valea Jiului, Iosif Iancu, într-un raport înaintat Direcției Generale a Minelor la 9 ianuarie 1925, își exprima aceeași nedumerire, arătând că „nu se poate zice că, cărbunele de la Lonea ar fi inferior celui de la alte întreprinderi miniere din Valea Jiului. Nu înțelegem deci rostul dificultăților ce le întâmpină aceste mine la producerea cărbunelui, când știut este că rezultatele de întrebuințare la locomotive al acestui cărbune au fost pe deplin mulțumitoare, nu numai sub regimul unguresc, cât și mai mult sub regimul românesc”.

Inspectorul Iosif Iancu a ținut să reamintească și „împrejurarea că comisia de recepționare nu dă voie minelor să satisfacă nici trebuințele altor întreprinderi ale

³⁰ *Ibidem.*

statului, deși în Valea Jiului și azi se află stocuri mari de cărbune. În prezent, degeaba insistăm pe lângă această comisie să dea vagoane pentru a putea trimite cărbunii la Hunedoara, timp de o lună n-a sosit la aceste uzine nici o cantitate de cărbune”.

În concluzie, inspectorul general cerea ca Direcția Generală a Minelor să intervină pe lângă Direcția Generală a Căilor Ferate pentru a ordona recepționarea întregii cantități de cărbune, produsă la minele de cărbuni de la Lonea.

În urma intervenției inspectorului general minier, la 9 februarie 1925, Direcțiunea Generală a Minelor a ordonat ca, împreună cu delegatul Direcțiunii Generale a C.F.R., să se cerceteze la fața locului pagubele cauzate statului de Comisia de recepție a C.F.R. și, totodată, să se efectueze probe pentru stabilirea calității cărbunilor de la Lonea. În consecință, la 17 februarie 1925, o comisie formată din inspectorul Iosif Iancu, împreună cu delegatul căilor ferate, președintele Comisiei de recepție a cărbunelui și ing. V. Socol, directorul minelor de la Lonea, s-a deplasat la triajul minelor statului. Acolo au avut prilejul să constate că acei cărbuni care au fost respinși de Comisia de recepție erau folosibili, deși președintele a declarat că refuză să îi accepte în continuare³¹.

Datorită dificultăților create în mod artificial de către susținătorii intereselor liberale și ale marilor societăți carbonifere, exploatarea de la Lonea a continuat să înregistreze rezultate extrem de nefavorabile și în cursul anului 1925. La 2 ianuarie s-au cerut de urgență piesele necesare pentru repararea generatorului electric și, întrucât nu s-a obținut acest lucru, la 10 martie 1925 a fost reînnoit acordul de furnizare a energiei electrice de către centrala electrică a Societății Petroșani³². Ulterior, în cursul anului, a fost instalat un generator de curent adus de la Hunedoara, cu o putere instalată mai redusă decât cea a vechiului generator scos din funcțiune. Procesul de extracție a cărbunilor a continuat să se desfășoare cu neregularitate, ceea ce a mărit extrem de mult prețul de cost. Până la 30 iunie 1925 s-au extras 52.440,8 t de cărbune, cu cheltuieli de 925,80 lei pe tonă, adică 8.740 t lunar. Dar între 1 iulie-31 decembrie s-au extras doar 25.745 t, adică 4.291 t lunar, deci cu 51% mai puțin. Odată cu aceasta, prețul de cost al tonei de cărbune a săltat brusc, față de 1.297 lei în luna iunie s-a ajuns la 2.850,40 lei în luna iulie, crescând de 2,2 ori³³. Ulterior prețul de cost a mai scăzut, iar totalul cheltuielilor de producție pe anul 1925 s-a cifrat la 128.617.615 lei, adică 1.645 lei/tonă. Aceasta era adevărata valoare a producției, dar datele bilanțului pe anul 1925 au fost complet modificate de către Direcția Generală a Minelor conform intereselor politice momentane. S-a comunicat o valoare a producției totale de 42.755.350 lei, care însă nu reprezenta decât prețul obținut pentru cele 51.710 t de cărbune livrate la C.F.R. la prețul de 826,83 lei/t. De asemenea, s-au comunicat pierderi de 32.133.508 lei, sumă care, în realitate, reprezenta valoarea cărbunilor consumați de către uzina electrică.

Îndată după adoptarea Legii privind comercializarea întreprinderilor statului, la 7 iunie 1924, oamenii de afaceri liberali au prezentat oferte pentru transformarea

³¹ Idem, fasc. nr. 178/1925.

³² Idem, fasc. nr. 278/1925.

³³ Idem, fasc. nr. 977/1925.

exploatărilor de la Lonea într-o întreprindere particulară, cu participarea statului, pe baza evaluării aportului său în natură. Consiliul Superior de Control și Îndrumare, creat pe baza legii amintite, și-a dat avizul pentru comercializarea minelor de la Lonea la data de 19 decembrie 1924.

Deși succesul planului liberal părea asigurat, comercializarea minelor statului nu s-a putut realiza fără a contracara tendințele de penetrație ale capitalului străin. De această dată confruntarea a avut loc cu reprezentanții capitalului german, și anume a societății Julius Berger Tiefbau Aktien Gesellschaft (I.B.T.A.G.). Această societate acționa cu insistență pentru a juca un rol în economia românească. După ce a gestionat timp de doi ani minele Societății Creditul Carbonifer, Societatea Julius Berger a obținut concesiunea pentru construirea celui mai lung tunel din România, al tunelului Teliu, de pe linia ferată dublă Brașov-Nehoiși-Buzău. Cu acest prilej, ea a obținut profituri mari, deoarece a calculat devizul lucrărilor la sume foarte avantajoase³⁴. Societatea germană a văzut în comercializarea minelor de la Lonea un bun prilej pentru a-și extinde activitatea în România. La 27 ianuarie 1925 firma Julius Berger a prezentat Ministerului Comunicațiilor o ofertă extrem de avantajoasă, prin care se obliga să preia exploatările de la Lonea pe timp de 20 de ani în calitate de antreprenor, statul rămânând pe deplin proprietar asupra minei; investițiile care urmau a fi făcute de societate în timpul concesiunii rămăneau și ele statului, la sfârșitul antreprizei; firma se obliga să predea cărbunii către C.F.R. la un preț cu 20% mai mic decât cel plătit pentru combustibilul furnizat de Societatea Petroșani. Singura obligație pe care Societatea I.B.T.A.G. o cerea din partea statului era ca acesta să preia întreaga cantitate de cărbune pe care minele de la Lonea urmau să o producă³⁵. Oferta era prea avantajoasă pentru a nu stârni interesul guvernului.

Acest lucru a provocat temeri din partea societăților Petroșani și Lupeni, care vroiau să preia sub controlul lor propriu minele statului. Într-o scrisoare confidențială trimisă de Ion Bujoiu, director general al Societății Lupeni, către Richard Fuchs, reprezentantul societății Uricani-Valea Jiului în această societate, era exprimată ideea că preluarea minelor de la Lonea de către societatea Julius Berger „ar fi reprezentat o mare primejdie pentru exploatările din Valea Jiului”³⁶. Pe de altă parte, Johann Winklehner a expediat și el mai multe scrisori pe această temă către N. Theodorescu, directorul general al Societății Petroșani, care se afla la București. El considera oferta firmei Berger pur și simplu „o farsă”, o „ofertă nebună”, inaplicabilă la condițiile geologice și tehnico-economice concrete din Valea Jiului³⁷. Oricum ar fi fost, oferta exista, însă ea nu avea nici o șansă să fie acceptată până ce Tancred Constantinescu era ministru al industriei și comerțului.

³⁴ I. Andriescu Cale, *Cât costă tunelul Teliu?*, „Buletinul Societății Politehnice”, XVI, 1927, nr. 6, p. 269.

³⁵ S.J.A.N.HD., Fond Petroșani S.A.R. Confidențiale, dos. nr. 1/1924, f. 39-40.

³⁶ Idem, Fond Lupeni S.A.R. 1922-1930, dos. nr. 21, f. 275.

³⁷ Idem, Fond Petroșani S.A.R. Confidențiale, dos. nr. 1/1924, f. 43-44.

Pentru a evita înstăpânirea altor cercuri de interese, decât cele liberale, în Valea Jiului, prin intermediul minelor de la Lonea, reprezentanții băncilor liberale intenționau să-și asume ponderea prioritară în capitalul societății comercializate. Guvernul a hotărât să fixeze capitalul Societății Lonea la 180 milioane lei, din care 30 milioane reveneau finanței particulare, restul reprezentând aportul statului. Societățile Petroșani și Lupeni au hotărât să subscrie ele majoritatea capitalului privat. Prin achiziționarea unor seturi repetate de acțiuni, Societatea Petroșani a preluat 10 milioane, iar Societatea Lupeni 8.190.000 lei din capitalul noii societăți³⁸. Restul acțiunilor au fost preluate tot de băncile din grupul liberal: Creditul Minier (16.700 acțiuni în valoare de 8.350.000 lei)³⁹, Creditul Extern, Edilitatea. Societatea Națională de Credit Industrial, care a preluat 1,5 milioane de lei, se afla și ea, în mare parte, sub influența liberalilor. Singura bancă străină de grupul liberal, care a obținut participarea la Societatea Lonea, a fost Banca Chrissoveloni, cu o subscripție de 2.400.000 lei. Conform calculului lui Virgil Madgearu, din cele 60.000 de acțiuni particulare ale Societății Lonea, un număr de 57.430 de acțiuni au fost rezervate societăților și persoanelor legate de partidul liberal⁴⁰. Prin aceste procedee, liberalii au preluat controlul de fapt al Societății Lonea, deoarece, conform statutului ei, publicat la 19 august 1925, statul care deținea 5/6-imi din capital, nu avea dreptul decât la 1/3-me din voturile exprimate în adunarea generală a acționarilor⁴¹.

Alte prevederi ale statutului protejau, de asemenea, interesele acționarilor particulari, întrucât statul putea numi doar patru dintre cei 12 membri ai Consiliului de Administrație, în schimb avea dreptul de a desemna președintele dintre membrii Consiliului. Președintele era ajutat de un vicepreședinte ales de Consiliul de Administrație. Aportul statului nu era evaluat prin statut, deși valoarea reală a investițiilor de la Lonea depășea cifra de două miliarde de lei. Numai valoarea zăcămintelor de cărbuni reprezenta circa un miliard de lei⁴². Dar întregul capital social al societății a fost fixat în mod convențional la 200 milioane lei, adică 10% din valoarea reală a patrimoniului, din care statului îi reveneau 150 milioane. Guvernul exercita un control formal asupra activității Societății Lonea prin intermediul Direcției Generale a Valorificării Bunurilor Statului, înființată prin Legea comercializării bunurilor statului, care a aprobat și statutele societății, laolaltă cu Ministerul Industriei și Comerțului. În acest scop s-a înființat funcția de Comisar al guvernului. Prevederile statutare referitoare la repartizarea beneficiului net favorizau, de asemenea, interesele acționarilor particulari, cărora li se garantau dividende anuale de 1.500.000 lei, la care se adăuga 1/3-ime din beneficiu. Prevederile erau astfel formulate, încât particularii

³⁸ Idem, Fond Petroșani S.A.R., Dir. Minelor, Serviciul Contabilitate, dos. nr. 152/1928, f. 33; Fond Lupeni S.A.R., Dir. Gen. București, dos. nr. 2/1926, f. 17.

³⁹ M. Baron, *op.cit.*, p. 146.

⁴⁰ V. Madgearu, *Bazele noii politici economice*, București, 1929, p. 24.

⁴¹ „Monitorul Oficial”, nr. 180 din 19 august 1925.

⁴² Cornel Dobrotă, *Bergbau und Bergbaupolitik Rumäniens*, Bukarest, 1934, p. 194.

beneficiau de un dividend de 9% la capital în orice condiții. După cum se va vedea, beneficiile acționarilor particulari au depășit în fiecare an beneficiul statului, deși acesta, conform altor prevederi statutare, urma să încaseze 3/4-imi din profitul rămas după scăderea a numeroase altor drepturi. Printre acestea se numără 15% pentru fondul de asistență socială, 1% pentru Ministerul Instrucției Publice și 1% pentru Consiliul Superior de Control și Îndrumare.

Societatea Lonea a fost înființată pe o durată de 50 de ani prin Jurnalul Consiliului de Miniștri nr.1976 din 8 iulie 1925. „Afacerea Lonea” a fost finalizată la 15 septembrie 1925, când a fost realizată subscripția acțiunilor la sediul Societății Naționale de Credit Industrial. Constituirea Societății Lonea a fost confirmată de guvern la 28 octombrie 1925, astfel că s-a hotărât convocarea primei adunări generale a acționarilor pentru data de 15 noiembrie 1925. Potrivit statutelor, guvernul a numit în consiliul de administrație patru persoane, în frunte cu profesorul Ludovic Mrazec, care a devenit primul președinte al Societății⁴³.

Administrator-delegat a fost ales N. Theodorescu, director general al Societății Petroșani, iar I. Bujoiu, director general al Societății Lupeni, făcea parte din Consiliul de Administrație. Tot astfel, reprezentanții celorlalte firme liberale care au subscris capitalul privat al Societății Lonea, au luat loc în Consiliu, din partea societăților Creditul Minier, Creditul Tehnic și Edilitatea. Postul de comisar al guvernului a fost ocupat de I. Dumitrescu, director general al comerțului în Ministerul Industriei și Comerțului. G. Caracostea, fost secretar general al Ministerului Comunicațiilor, a fost, de asemenea, cooptat în Consiliu. Ei au jucat un rol important, având de fapt misiunea de a reprezenta interesele Societății Lonea pe lângă guvern, cu scopul de a obține cote de achiziție cât mai mari la C.F.R., la prețuri cât mai înalte. Era neapărat nevoie de acest lucru, întrucât Johann Winklehner l-a avertizat pe directorul general al Societății Petroșani încă înainte de comercializare, la 26 septembrie 1924, că „exploatarea particulară care va prelua minele, va întâmpina greutăți foarte mari și, pe lângă prețurile de azi ale cărbunelui, chiar și minele comercializate vor lucra necondiționat cu deficit”⁴⁴. Totul depindea, deci, de prețul de vânzare al cărbunelui, dar după cum vom vedea, în anii următori, Societatea Lonea va obține cele mai înalte prețuri pentru cărbunele livrat căilor ferate.

Introducerea sistemului de contabilitate secretă la Societatea Lonea și recalcularea producției de cărbune (1926-1930)

Prima ședință a consiliului de administrație a avut loc la 12 decembrie 1925, desemnându-se cu acest prilej comisia pentru inventarierea aportului statului și recepționarea materialelor de exploatare existente la 1 ianuarie 1926, dată la care

⁴³ M. Baron, *op.cit.*, p. 140, unde prezintă și alte detalii referitoare la formarea Societății Lonea.

⁴⁴ S.J.A.N.HD., Fond Petroșani S.A.R. Dir. Mine Petroșani. Registratura-Secretariat, dos. nr. 1/1924, f. 398.

Societatea Lonea și-a inaugurat de fapt activitatea. Ministerul Industriei și Comerțului și-a desemnat, de asemenea, reprezentanții, în vederea inventarierii bunurilor și, în ciuda câtorva puncte litigioase, lucrurile păreau să meargă în direcția cea bună, căci livrările de cărbune către C.F.R. au fost reluate în cantități cu mult mai mari decât în anul precedent. Dar în cursul anului situația politică s-a schimbat, căci la 30 martie 1926 s-a format un nou guvern condus de generalul Al. Averescu, reprezentând Partidul Poporului. Noul ministru al industriei și comerțului a devenit generalul C. Coandă, iar ministrul comunicațiilor, generalul Gh. Văleanu. Ofițerii superiori jucau un rol important în noul guvern, care a hotărât să sprijine un grup de întreprinzători doritori să preia în exploatare o parte din perimetrele miniere de la Lonea. Acest grup format din ofițeri, conduși de oamenii de afaceri C. Bălănescu și Victor Hârgot, a obținut în concesiune perimetre din comuna Livezeni, deși acestea aparțineau din punct de vedere juridic Societății Lonea. Astfel s-a format Societatea Sălăbuc. Societatea Lonea a intervenit la Ministerul Industriei și Comerțului prin mai multe memorii semnate de I.E. Bujoiu, protestând împotriva știrbirii patrimoniului ei⁴⁵. S-a creat o situație încordată, iar ministerul a recurs din nou la procedura de a refuza cărbunii de la Lonea prin intermediul Comisiei de recepție de la Petroșani. Cărbunii de la mina nr. I au fost respinși sub pretextul că erau prea mărunți. În schimb, Societatea Sălătruc și-a început în mod oficial activitatea în luna iulie 1926, obținând în cursul anului o cotă de livrare de 9.110 t la C.F.R. Pentru a-și păstra piața de desfacere, Societatea Lonea a fost nevoită să treacă la un amplu proces de restructurare, iar la 1 august 1926 mina nr. I a fost închisă. În schimb, la mina nr. III de la Jieț s-a săpat un nou puț de 60 de metri care a primit o nouă dezvoltare, întrucât s-au obținut cărbuni de o calitate mai bună⁴⁶.

În anul 1926 a fost rezolvată și problema deficitului energetic, întrucât a fost comandat din Elveția un generator de curent electric modern și cu consum redus de combustibil, înlocuindu-se astfel cel provizoriu. Puterea electrică instalată a crescut de la 3.350 kw la 4.200 kw, iar puterea mașinilor electrice în funcțiune a crescut de la 5.018 CP la 5.353 CP. Tot astfel, puterea mașinilor cu aburi a crescut de la 4.050 CP la 6.700 CP. S-au montat noi compresoare, astfel încât capacitatea lor a sporit de la 124m³/minut la 154m³/minut, iar numărul perforatoarelor cu aer comprimat a crescut și el de la 52 la 59⁴⁷.

Întregul proces tehnologic de extracție și transport a intrat, de altfel, sub conducerea Societății Petroșani, care trimite consilieri tehnici la Lonea. După o analiză judicioasă a priorităților, au fost introduse încă din primul an de activitate metode noi de extracție, împreună cu utilajul adecvat: fronturi de abataj concentrate, ciocane de abataj pneumatice, jgheaburi oscilante, lămpi electrice, locomotive cu aer

⁴⁵ S.J.A.N.HD., Fond Soc. Lonea, dos. nr.5/1926, f. 120-121.

⁴⁶ Direcția Generală a Arhivelor Naționale București, Fond Ministerul Industriei Petrol-Chimie, dos. nr. 10/1928, f. 29-30.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 31.

comprimat, puțuri de aeraj⁴⁸. Ameliorările tehnice introduse au făcut posibilă reducerea drastică a personalului angajat cu circa 400-500 de persoane, încă din primul an de activitate, ceea ce a mărit în mod sensibil randamentul la extracție.

Direcționând în mod direct procesul de raționalizare la Societatea Lonea, la rândul ei, Societatea Petroșani a beneficiat de anumite avantaje în mod abuziv. Numeroase utilaje dezafectate de la Lonea erau transferate la minele Societății Petroșani, cum a fost compresorul de la mina I, care-după închiderea-a fost transportat la mina Vulcan⁴⁹. Tot astfel, Societatea Petroșani a preluat serviciul de aprovizionare cu materiale a întreprinderii Lonea, dar percepea un comision de 30% din valoarea lor⁵⁰. În cele ce urmează, principiul beneficiului de 30% din cifra de afaceri a fost generalizat în contabilitatea reală a Societății Lonea, întrucât sistemul de evidență contabilă a fost preluat de reprezentanții societăților Petroșani și Lupeni, care aplicau în mod curent acest coeficient de rentabilitate în întreprinderile lor⁵¹.

Pe lângă aceasta, contabilitatea Societății Lonea a preluat din sistemul de decontare a întreprinderii de stat acele elemente de evidență care îi conveneau. Numai prin acest procedeu simplu s-a obținut un beneficiu suplimentar de 28.919.270 lei, valoarea combustibilului și materialelor consumate în anul 1926. Pe lângă aceasta, din vânzarea cărbunilor s-a decontat oficial un „venit brut” de 8.882.187 lei. Adunând cele două sume se ajunge la un total de 37.801.457 lei. În comparație cu aceasta, în anul 1926 Societatea Lonea a raportat o producție de 114.281t, în valoare de 124.570.541 lei⁵², adică 1090 lei/t, care ar fi trebuit să aducă un beneficiu de 30% reprezentând 37.371.162 lei, deci o sumă foarte apropiată de veniturile preliminare.

Darea de seamă a Consiliului de Administrație pe anul 1926 este foarte reticentă în privința rezultatelor financiare, remarcând că în primele luni Societatea Lonea a continuat să înregistreze „pierderi destul de însemnate” și numai ulterior s-a ameliorat situația financiară în asemenea măsură încât s-a ajuns la un beneficiu de 2.297.792 lei. În realitate, acest beneficiu a fost obținut prin creșterea prețurilor de achiziție. În anul 1926 societățile Petroșani și Lupeni au cerut un spor de preț de 15% pentru cărbunii furnizați căilor ferate și, într-adevăr, Jurnalul Consiliului de Miniștri din 21 decembrie 1926 a mărit retroactiv prețul de achiziție pentru toți cărbunii livrați în anii 1926-1927 din Valea Jiului. Numai în acest fel s-a reușit obținerea unui beneficiu, întrucât în anul 1926 livrările către C.F.R. au crescut simțitor până la 73.674t, consumatorii particulari

⁴⁸ M. Baron, *op.cit.*, p. 146.

⁴⁹ „Patria” (Cluj), XI, 1929, nr. 149 din 10 iulie.

⁵⁰ *Ibidem*.

⁵¹ Ludovic Báthory, *Recalcularea producției de cărbune a Societății Petroșani pe baza datelor contabilității secrete (1921-1929)*, „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca”, Series Historica, XLIII, 2004, p. 611-650; Idem, *Contabilitatea secretă a Societății Lupeni și recalcularea producției de cărbune (1925-1930)*, „Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu» din Cluj-Napoca”, Series Historica XLVII, 2008, p. 437-480.

⁵² „Statistica Minieră a României”, 1926.

au achiziționat încă 10.000 t, iar pentru necesitățile proprii s-au întrebuițat circa 28.000t, în primul rând la centrala electrică⁵³.

Rezultatele financiare reale ale anului de gestiune 1926 ne fac să ne îndoim de aceste cantități raportate, întrucât cumpărătorii au rămas datori cu suma de 31.708.714 lei, cu toate acestea Societatea Lonea a avut mijloacele necesare pentru a depune la bănci și la casierie încă 17.716.806 lei. De pe urma depozitelor a încasat dobânzi de 1.490.481 lei, iar de pe urma unităților auxiliare de producție încă 1.247.815 lei. Beneficiul real total se ridică deci la sume însemnate, pe lângă aceasta s-au făcut și investiții importante, căci am văzut că în cursul anului 1926 s-a reorganizat întregul proces de producție. Cu toate acestea, s-au raportat investiții de numai 697.392 lei, pe lângă aceasta suma de 1.748.871 lei la contul de „Mobile”, din care 262.330 lei au fost amortizați. Nu credem deci că vom greși luând în calcul de două ori aceste sume din urmă, atunci când încercăm să recalculăm beneficiul real de 30% al Societății Lonea pe anul 1926⁵⁴:

Venitul brut al minelor	8.882.188 lei
Venituri diverse	1.247.815
Dobânzi	1.490.481
Total beneficiu	11.620.484 lei
Amortizări	262.330
	262.330
Profit reinvestit	697.392
	697.392
Consumul propriu de materiale	28.919.270
Depuneri la bănci și casierie	17.716.806
Sume rămase la debitori	31.708.714
Total beneficiu de 30%	91.884.718 lei

Un beneficiu total de 91.884.718 lei nu putea fi obținut în nici un caz dintr-o producție de 114.281t în valoare de 124.570.541 lei. Trebuia furnizată o producție cu mult mai mare, la prețuri foarte avantajoase pentru asemenea rezultate și conform calculelor noastre producția reală a fost de 228.562 t, deci de două ori mai mare, decontată la prețul cărbunilor bulgări de Valea Jiului, adică de 1.340 lei/tonă. În acest fel se obține o valoare a producției de 306.273.080 lei, cu un beneficiu de 30% însumând 91.881.924 lei, o cifră aproape identică cu calculele noastre. După cum era previzibil, reprezentanții statului în Consiliul de Administrație a Societății Lonea și-au făcut din plin datoria, obținând cele mai înalte prețuri de achiziție posibile la Direcția Generală a C.F.R., sub pretextul de a rentabiliza niște exploatari care numai cu un an înainte au produs pierderi însemnate în buget. Tot astfel, reprezentanții băncilor particulare care dețineau acțiuni la Societatea Lonea au impus cumpărătorilor

⁵³ Lonea S.A.R. *Darea de seamă a Consiliului de Administrație pe anul 1926.*

⁵⁴ *Ibidem.*

particulari același preț de 1.340 lei/t. Aceștia au preluat 126.888t, pe când căile ferate 73.674 t, iar consumul propriu a reprezentat 28.000t. Reducerea însemnată a consumului propriu a contribuit din plin la rentabilizarea minelor de la Lonea, reprezentând doar 12,25% din producție în 1926, pe când în anii anteriori ponderea era de circa 30%-33%.

Rentabilizarea minelor de la Lonea nu a servit intereselor statului decât în mod formal, în sensul că ele nu mai provocau un deficit declarat. În schimb s-a raportat un beneficiu net de numai 2.297.792 lei, din care pentru capitalul privat s-a reținut un dividend de 1.500.000 lei (25 lei pe acțiune), iar pentru stat doar 75.366 lei. Pe lângă aceasta, Consiliul Superior de Control și Îndrumare și Ministerul Instrucției Publice au beneficiat de câte 22.978 lei, conform statutului. Pentru a se ajunge aici, Direcția Generală a C.F.R. a achitat Societății Lonea suma de 98.723.160 lei la prețul de cărbuni bulgări, pe când la prețul de cărbuni ocnă, cum era normal, ar fi plătit doar 84.872.448 lei, deci cu 13.850.712 lei mai puțin. Dar administrația C.F.R. nu dispunea întotdeauna de sumele necesare pentru a achita asemenea sume. La un moment dat, în cursul anului 1926, C.F.R. datora suma de 70 milioane Societății Lonea, care în lipsa ei risca să-și blocheze pur și simplu activitatea, astfel că a cerut Consiliului Superior de Control și Îndrumare permisiunea de a obține pe piața de credit un împrumut de 68 de milioane de lei⁵⁵. Treptat datoriile cumpărătorilor au scăzut la circa 31 de milioane lei, dar Societatea Lonea era împovărată de credite de 47.335.383 lei, la data de 31 decembrie 1926⁵⁶.

În aceste condiții conducerea Societății Lonea publica beneficii cât mai scăzute, pentru a ascunde câștigurile reale, deși astfel risca critici aspre din partea opiniei publice pentru faptul că o întreprindere cu participarea majoritară a statului aducea profituri insuficiente. Virgil Madgearu, un critic aspru al comercializării minelor statului, a calculat un beneficiu de numai 20 lei la tona de cărbune produs la Lonea, pe când la Petroșani se obținea un beneficiu de 150 lei/tonă, iar la Lupeni de 200 lei/tonă⁵⁷. Nu avea de unde să știe că, datorită artificilor financiare aplicate în contabilitatea secretă, beneficiul real era de 402 lei/tonă la Societatea Lonea, pe când la Societatea Petroșani era de fapt de 309,49 lei/tonă, iar la Societatea Lupeni de 371,29 lei/t. Deci, în anul 1926 cărbunele de la Lonea a adus cele mai mari profituri acționarilor, datorită prețului record obținut de la clienți.

Odată intrată în sfera de interes a societăților carbonifere dominate de liberali, Societatea Lonea a participat la înțelegerile pentru împărțirea pieței cărbunilor inițiate de acestea. Cu prilejul tratativilor purtate cu administrația C.F.R. în vederea livrărilor de cărbune pe anul 1927 au fost stabilite cote de vânzare pentru fiecare societate în parte, Societății Lonea revenindu-i o cotă de 300t pe zi⁵⁸. În ce privește prețul cerut,

⁵⁵ S.J.A.N.HD., Fond Soc. Lonea, dos. nr. 5/1926, f. 141.

⁵⁶ Lonea S.A.R. *Dare de seamă pe anul 1926*.

⁵⁷ „Correspondance économique roumaine”, XI, 1929, mars-avril, nr. 2, p. 177-178.

⁵⁸ L. Báthory, *Societățile carbonifere și sistemul economic și politic al României*, p. 225.

cele patru mari societăți din Valea Jiului au format un Comitet Comun, care a hotărât să pretindă prețuri identice pentru fiecare sortiment furnizat la C.F.R. În anul 1927 Societatea Lonea a vândut la C.F.R. majoritatea covârșitoare a producției raportate, respectiv 104.680t din 125.942t, restul reprezentând consumul propriu. Societatea Lonea a vândut 83,10% din producția raportată căilor ferate, întrucât situația politică a favorizat-o. Partidul liberal a revenit la putere în luna iunie 1927, iar noul ministru al industriei și comerțului a devenit chiar Ludovic Mrazec, fostul președinte al Consiliului de administrație la Societatea Lonea. Prețurile de achiziție au fost, de asemenea, foarte favorabile și anume de 1.246 lei/tonă, media prețurilor pentru Valea Jiului la cărbuni bulgări (1.340 lei/t) și la cărbuni ocni (1.152 lei/t). Se considera în continuare că această societate, având participația majoritară a statului, are nevoie de susținere financiară pentru a nu produce pierderi. Numai valoarea cărbunilor furnizați căilor ferate se ridică la 130.431.280 lei, prin urmare valoarea raportată a producției, de 113.407.804 lei, adică 900,48 lei/tonă, este complet nefondată. Tot atât de nefondată este suma publicată a beneficiului, anume 7.195.161 lei, având în vedere că numai venitul brut al minelor se ridică la 11.629.716 lei, dar împreună cu diverse venituri și dobânzile încasate se ridică la 12.104.287 lei. Pe lângă aceasta, s-au prelevat și amortizări de 396.821 lei. De fapt, în anul 1927 s-au calculat amortizări cu mult mai mari, întrucât s-au finalizat numeroase investiții începute în anul 1926, de aceea unele sume au fost decontate de mai multe ori. În cele ce urmează redăm suma totală a beneficiului real obținut de Societatea Lonea în anul 1927⁵⁹:

Venitul brut al minelor	11.629.716 lei
Venituri diverse	393.859
Dobânzi	80.712
Total beneficiu	12.104.287 lei
Amortizări	396.821
	396.821
Amortizări cont „Mobile”	2.006.974
	2.006.974
Profit reinvestit	1.009.280
	1.009.280
Investiții decontate	896.603
Consumul propriu de materiale	29.177.587
Sume rămase la debitori	45.153.159
Total beneficiu de 30%	94.157.786 lei

Totalul beneficiului reprezintă deci o sumă foarte însemnată, 83% din valoarea raportată a producției de 113.407.804 lei, ceea ce era cu totul imposibil. Trebuiau efectuate vânzări cu mult mai mari pentru un asemenea rezultat și într-adevăr,

⁵⁹ *Statistica societăților anonime pe acțiuni din România, 1927*; „Compass Leonhardt”, Rumänien, Wien, 1929, p. 555.

socotind dublul cantității raportate, adică 251.884 t, la prețul mediu de 1.246 lei/tonă se ajunge la o cifră de afaceri de 313.847.464 lei. Beneficiul de 30% la această cifră reprezintă 94.154.239 lei, o sumă aproape identică cu beneficiul total calculat de noi. Din această sumă însemnată s-a raportat însă doar un beneficiu net de 7.195.162 lei, din care 2.700.000 lei s-a repartizat acționarilor particulari (45 de lei pe acțiune) și numai 2.362.535 lei statului, care deținea majoritatea covârșitoare a capitalului⁶⁰. Acest fapt a provocat reproșurile lui Virgil Madgearu, dar trebuie precizat că, pe lângă aceasta, 15% din beneficiu (adică 1.079.274 lei) a revenit fondului de protecție socială, iar Consiliul Superior de Control și Îndrumare și Ministerul Instrucției Publice au beneficiat de câte 71.951 lei (1% din beneficiu).

Producția fizică de cărbune a crescut cu 10,20% în 1927, cu investiții raportate de numai 638.499 lei, dar Virgil Madgearu menționează investiții de 751.176 lei. În realitate, s-au investit 1.009.280 lei în mai multe reprize în cursul anului 1927, amortizate în repetate rânduri. Cu aceste investiții reduse s-au obținut beneficii substanțiale, în special pentru capitalul particular. Conform calculelor lui Virgil Madgearu, beneficiile Societății Lonea reprezentau 52 lei la tona de cărbune, pe când la Societatea Petroșani 151 lei/tonă, iar la Societatea Lupeni 189 lei/tonă⁶¹. Contabilitatea secretă semnalează însă profituri cu mult mai mari, de 374 lei/tonă la Societatea Lonea, 339,72 lei la Societatea Petroșani și 348 lei/tonă la Societatea Lupeni, astfel că Societatea Lonea rămânea cea mai profitabilă întreprindere. Comercializarea minelor statului promitea un succes financiar deplin, cu condiția să se asigure în continuare prețuri stimulative pentru cărbunele vândut în special la C.F.R.

Conjunctura politică și economică a anilor următori nu a mai permis continuarea unei asemenea politici. Presa vremii, partidele de opoziție și opinia publică au reacționat vehement, după ce cheltuielile de combustibil la căile ferate au înregistrat un nivel record în anul 1927, în condițiile unui deficit de sute de milioane de lei la Administrația C.F.R. Situația economică din țară a devenit, de asemenea, nefavorabilă în anul 1928, din cauza unei recolte cu mult mai reduse, ceea ce a dus la reducerea volumului transporturilor pe căile ferate. Drept urmare, deși guvernul liberal a rămas la putere în cea mai mare parte a anului 1928, a fost nevoit să reducă achizițiile de combustibil la C.F.R. Pe lângă aceasta, a pus în vedere furnizorilor din Valea Jiului o reducere de prețuri de 8%. Dar Societatea Lonea a fost favorizată în continuare, în comparație cu celelalte întreprinderi din Valea Jiului, întrucât prețul de achiziție la C.F.R. a scăzut cu numai 6%, la 1.171,50 lei/tonă, prețul mediu dintre cărbunii bulgări (1.260 lei/tonă) și cărbunii ocnă (1.083 lei/t). De asemenea, Administrația C.F.R. a menținut un nivel favorabil de contractare, de 109.350t în anul 1928, care depășea furniturile din anul precedent⁶². Dar, datorită acumulării stocurilor de cărbune în

⁶⁰ „Correspondance économique roumaine”, 1929, nr. 2, p. 178.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² S.J.A.N.H.D., Fond Soc.Lonea, dos. nr. 1/1928, f. 42.

depozitele pentru locomotive, Direcția Generală a C.F.R. a anunțat Direcția Societății Lonea că, începând cu data de 16 aprilie 1928 va reduce cu 10% cantitatea achiziționată de combustibil⁶³. În realitate, reducerile au luat o amploare și mai mare, căci dacă în luna ianuarie Societatea Lonea a furnizat 9.760t la C.F.R., în luna mai a trimis doar 6.515t, cu 33,25% mai puțin⁶⁴. Ulterior, societatea a cerut compensarea cotelor de furnizare, conform contractului inițial, astfel că până la sfârșitul anului 1928 a furnizat la C.F.R. o cantitate de 101.400t, adică o medie lunară de 8.450t. Această cantitate a reprezentat 81,20% din producția raportată.

În afară de aceasta, Direcția Generală a C.F.R. nici măcar nu și-a achitat furniturile, datorită dificultăților bugetare din anul 1928. Datoriile Administrației C.F.R. față de Societatea Lonea s-au acumulat într-un ritm alarmant, ajungând la 62.143.473 lei la 31 august și la 79.496.843 lei la 31 decembrie 1928⁶⁵. Această sumă reprezenta 66,92% din valoarea totală de 118.790.100 lei a livrărilor către C.F.R. efectuate de către Societatea Lonea. Alți clienți au rămas, de asemenea, datori, astfel că la 31 decembrie 1928 contul Debitori a atins cifra impresionantă de 86.847.157 lei, ceea ce reprezenta 65,73% din valoarea raportată a producției, de 132.124.386 lei, echivalentul a 124.871 t de cărbune. În aceste condiții Societatea Lonea nu și-ar fi putut acoperi nici măcar cheltuielile elementare, astfel încât a fost nevoită să recurgă la noi credite pe piața de capital. Totalul creditelor asumate a crescut de la 44.960.128 lei în 1927 la 77.420.404 lei la 31 decembrie 1928, crescând deci cu 32.460.276 lei, o sumă foarte împovărătoare pentru bilanțul Societății Lonea. Din această cauză au fost achitate dobânzi în valoare de 1.468.858 lei în 1928, ceea ce a micșorat beneficiile societății. Venitul brut al minelor a fost de 12.759.087 lei și împreună cu diverse venituri (262.022 lei) s-a ajuns la 13.022.009 beneficiu brut, din care, după diferite scăzăminte, s-a ajuns la un beneficiu net de 7.189.343 lei, nu cu mult mai mici decât în anul 1927, care a fost considerat un an financiar bun.

Beneficiul decontat al societăților din Valea Jiului reprezenta însă 30% din valoarea producției, respectiv 39.637.316 lei în cazul Societății Lonea, la o valoare de 132.124.386 lei. În cele ce urmează vom demonstra că beneficiul total real al Societății Lonea depășea în foarte mare măsură această sumă, întrucât numai beneficiul brut raportat (13.022.009 lei), laolaltă cu amortizarea materialelor consumate (23.064.002 lei) și a investițiilor decontate (4.019.228 lei) ajunge la 40.105.239 lei. Dar la acest câștig preliminar trebuie adăugat în primul rând sporul contului „Debitori” cu 41.693.998 lei și amortizările, de unde va rezulta un beneficiu total cu mult mai mare⁶⁶:

⁶³ *Ibidem*, f. 72.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 43.

⁶⁵ Idem, Fond Lupeni SAR 1922-1930, dos. nr. 100, f. 143; dos. nr. 21, f. 735-754, 758.

⁶⁶ „Monitorul Oficial”, partea a II-a, nr. 73 din 4 aprilie și nr. 95 din 2 mai 1929.

Venitul brut al minelor	12.759.087 lei
Venituri diverse	262.022
Total beneficiu	13.022.009 lei
Amortizări	775.874
Investiții raportate	4.019.228
Dividende suplimentare	4.748.438
Consum propriu de materiale	23.064.001
Sume rămase la debitori	41.693.998
Jetoane și indemnizații	349.000
Garanții diverse	100.000
Total beneficiu de 30%	87.772.548 lei

Beneficiul real de 30% al anului 1928 rămâne foarte însemnat, deși este mai redus în comparație cu anul precedent. Pentru a calcula ce cantitate de cărbune putea produce un asemenea beneficiu, vom deconta dublul producției raportate, reprezentând 249.742 t, la prețul mediu de 1.171,50 lei/tonă, de unde va rezulta o cifră de afaceri de 292.572.753 lei, cu un beneficiu de 30% de 87.771.826 lei.

Acest beneficiu pare impresionant chiar și în condițiile nefavorabile specifice anului 1928, dar trebuie avut în vedere că mare parte a lui era blocat în creanțe la debitori. S-a dat publicității doar un beneficiu net de 7.189.343 lei, care a fost distribuit între acționari conform prevederilor statutare, astfel că acționarii particulari au încasat 2.682.306 lei, completat ulterior la 2.700.000 lei, adică 45 de lei pe acțiune, pentru a se asigura un dividend de 9%. Statului i-a revenit și de această dată mai puțin, doar 2.364.613 lei, la care s-au adăugat 1.078.401 lei pentru fondul de protecție socială și câte 71.893 lei pentru Consiliul Superior de Control și Îndrumare și Ministerul Instrucției Publice.

Schimbările politice de la sfârșitul anului 1928 nu păreau să favorizeze Societatea Lonea. În guvernul național țărănesc format la 10 noiembrie 1928 ministru al industriei și comerțului a devenit Virgil Madgearu, care și-a manifestat deschis neîncrederea față de societățile furnizoare controlate de liberali, în special față de Societatea Lonea. Noul guvern a schimbat modul de administrație al căilor ferate, iar Stan Vidrighin a devenit director general. Național-țărăniștii au cerut furnizorilor de cărbune să îmbunătățească simțitor calitatea combustibilului, să-i scadă prețul, amenințând cu introducerea masivă a păcurei la căile ferate. Curând au început demersurile pentru încheierea contractelor de aprovizionare a căilor ferate pe anul 1929, iar la 21 decembrie 1928 i s-a cerut prin telefon lui I.E. Bujoiu, administrator delegat al Societății Lonea, să accepte diminuarea prețurilor de cărbune cu 8%. În caz contrar i se comunica-fără drept de apel-că Societatea Lonea urmează să fie exclusă din rândul furnizorilor C.F.R.⁶⁷.

⁶⁷ S.J.A.N.HD., Fond Soc.Lonea, dos. nr. 1/1928, f. 4.

Note scrise cu un conținut asemănător au primit toate societățile din Valea Jiului, cu precizarea că trebuie să răspundă până la data de 28 decembrie dacă acceptau reducerea prețurilor. În răspunsul comun adresat de toate societățile din Valea Jiului la data precizată către directorul general al C.F.R., ele au acceptat o reducere a prețului cu cel mult 5%, argumentând că o diminuare mai mare le-ar putea pune în imposibilitatea de a-și continua activitatea de extracție⁶⁸.

Guvernul nu a ținut însă seamă de argumentele societăților carbonifere și a redus cu circa 8% prețurile de achiziție a cărbunilor de Valea Jiului în prima jumătate a anului 1929. Curând însă Virgil Madgearu s-a lăsat convins de slaba rentabilitate afișată de Societatea Lonea, atunci când în primăvara anului 1929 guvernul național-țărănesc a elaborat o nouă lege de comercializare a bunurilor statului. În expunerea de motive la această lege, Virgil Madgearu a analizat amănunțit rezultatele financiare publicate ale Societății Lonea între anii 1926-1927, remarcând performanțe economice cu mult mai reduse în comparație cu societățile Petroșani și Lupeni, în special beneficii foarte scăzute în raport cu averea administrată, care reprezenta de fapt aportul statului. El a remarcat că, de fapt, după comercializare, producția și beneficiile au revenit la nivelul primilor ani postbelici și nu s-au efectuat investiții cât de cât însemnate, nivelul amortizărilor fiind, de asemenea, redus. Beneficiile obținute de capitalul privat au fost satisfăcătoare, de 9% la capitalul investit, pe când statul a obținut doar un dividend de 1,6% la aportul său de capital⁶⁹. În consecință, comercializarea nu a servit la dezvoltarea întreprinderii de la Lonea, nici la valorificarea bunurilor statului, ci exclusiv intereselor capitalului privat, care a preluat în exploatare o însemnată avere publică, însușindu-și cea mai mare parte din beneficii, cu investiții neînsemnate.

Curând după aceasta, presa național-țărănistă a pornit o intensă campanie, căutând să dovedească faptul că societatea comercializată Lonea a fost intenționat „gâtuită” de „ghearele caracatiței liberale” care a împiedicat desfășurarea producției la parametrii normali ai întreprinderii, de circa 800 de tone de cărbune pe zi, menținând-o „comprimată de binevoitorii conducători” până la 200-300 tone. Scopul lor era acela de a nu provoca concurență pentru celelalte societăți carbonifere din Valea Jiului, controlate de întreprinzătorii din partidul liberal. În acest scop, ea a fost „sugrumată de patronii de până azi, care prin mare vicleșug au acaparat-o în profitul celorlalte trei societăți miniere”⁷⁰.

Ministrul Virgil Madgearu și opinia publică nu aveau de unde ști că în anii 1927-1928 Societatea Lonea a vândut în realitate dublul cantității raportate, circa 250.000 t anual, la prețuri mai mari decât celelalte societăți carbonifere din Valea Jiului, obținând un beneficiu mediu de 30% din valoarea reală a producției. În necunoștință de cauză, Virgil Madgearu intenționa să obțină o producție de 240.000 t-

⁶⁸ *Ibidem*, f. 9-11.

⁶⁹ „Correspondance économique roumaine”, 1929, nr. 2, p. 178.

⁷⁰ „Patria”, XI, 1929, nr. 149 din 10 iulie.

250.000 t la Societatea Lonea de abia în perioada următoare, prin scăderea prețurilor de vânzare la C.F.R., devenind o concurență de seamă pe piața națională a combustibilului, prin înlăturarea sortimentelor mai scumpe de cărbune. În acest scop, în luna iunie 1929, Virgil Madgearu a cerut societăților carbonifere să schimbe condițiile contractelor de furnitură pe a doua jumătate a anului 1929 și să accepte o nouă diminuare a prețurilor, fixând în acest scop licitații pentru data de 15 iunie 1929. Acest procedeu era considerat ilegal de către societățile din Valea Jiului, totuși ele s-au conformat.

Ca de obicei, pentru a-și impune punctul de vedere la tratative, societățile Petroșani și Lupeni au propus celorlalte două societăți să facă o ofertă comună de livrare căilor ferate, propunând un preț unic și cote de furnituri prestabilite. Dar, de data aceasta, efectuarea unui demers comun nu a reușit, deoarece guvernul a hotărât să se folosească de prerogativele pe care i le oferea Legea comercializării bunurilor statului pentru a sparge cartelul cărbunilor din Petroșani. Drept urmare, la 14 iunie 1929, directorul general Ion Bujoiu a fost nevoit să informeze comitetul de direcție al Societății Petroșani că „în urma intervenției comisarului guvernamental de la Societatea Lonea, această societate dorește să prezinte o ofertă separată de cea a societăților Petroșani și Lupeni pentru licitația fixată de administrația C.F.R. pentru data de 15 iunie a.c.”⁷¹.

Astfel, pe când societățile Petroșani și Lupeni au oferit tona de cărbune cu 996 lei, Societatea Lonea, prin comisarul guvernului, a cerut un preț de numai 910 lei per tonă⁷². Această încălcare a intereselor capitalului particular a stârnit reacții violente din partea celor două mari societăți, care au amenințat că-și vor retrage capitalul subscris la Societatea Lonea, în caz că ea nu-și revizuieste atitudinea.

Toate acestea n-au folosit până la urmă la nimic, iar pentru a doua jumătate a anului 1929 societățile au fost nevoite să accepte o nouă reducere a prețului cărbunelui cu 6,5%, ajungând la prețul mediu de 966 lei/t. În acest fel, în cursul anului 1929, cărbunele de Valea Jiului s-a ieftinit în total cu 14,5%, în comparație cu anul precedent⁷³. În mod deosebit a scăzut prețul cărbunelui ocnă, cel mai folosit la C.F.R., de la 1.083 lei/tonă la 931 lei/tonă. Acest procent de reducere a prețurilor s-a aplicat în cazul Societății Lonea numai pe hârtie, întrucât în statistica minieră oficială valoarea tonei de cărbune a scăzut de la 1.058,09 lei/tonă în 1928 la 891,70 lei/tonă în 1929, adică cu 15,72%, devenind cel mai ieftin în Valea Jiului. În comparație cu aceasta, valoarea statistică a cărbunelui de Petroșani era de 931,25 lei/tonă, iar a celui de Lupeni de 940,59 lei/tonă. În realitate nu era așa, întrucât cărbunele de Lonea a fost decontat la căile ferate cu cel mai înalt preț posibil, prețul cărbunilor bulgări, care era de 1.085 lei/tonă. În acest fel, prețul real al cărbunilor de Lonea a scăzut cu numai

⁷¹ S.J.A.N.HD., Fond Lupeni S.A.R., 1922-1930, dos. nr. 125, f. 13.

⁷² „Patria”, 1929, nr. 149 din 10 iulie.

⁷³ D.J. Hunedoara A.N. Deva, Fond Petroșani S.A.R. Direcția Minelor, Serviciul Contabilitate, dos. nr. 171/1929, f. 4.

7,38%, în comparație cu anul 1928, când a fost decontat cu 1.171,50 lei/tonă. Prețul de 1.085 lei/tonă obținut în anul 1929 de Societatea Lonea era cel mai înalt din Valea Jiului, întrucât Societatea Petroșani a realizat un preț mediu real de vânzare de 972,68 lei/tonă, iar Societatea Lupeni de 992,02 lei/tonă.

Ministerul Industriei și Comerțului a acceptat decontarea unui asemenea preț pentru cărbunii de Lonea după ce în 1929 a fost elaborat un plan pentru creșterea rapidă a producției la această societate. În acest scop a fost realizat un plan ambițios de investiții în sumă de 9.296.021 lei, cea mai mare sumă investită după comercializare, deci societatea avea nevoie de fonduri suplimentare. Pe de altă parte, situația financiară a societății s-a ameliorat simțitor, după ce debitorii, în primul rând Direcția Generală a C.F.R., și-au achitat o mare parte din datorii, în sumă de 50.316.444 lei. Drept urmare, și societatea Lonea a returnat o mare parte din credite. Având în vedere noile exigențe și planuri de dezvoltare, Ministerul Industriei și Comerțului și Ministerul Finanțelor au cerut Societății Lonea să întocmească o evidență precisă a veniturilor și cheltuielilor pentru anul 1929, cu mult mai amănunțită decât în anii anteriori, iar comisarul guvernului urma să supravegheze cu strictețe asupra întocmirii bilanțului. Datorită acestui fapt, a reieșit că Societatea Lonea a realizat venituri auxiliare cu mult mai înalte decât în anii anteriori, totalizând 10.975.911 lei⁷⁴. În anul 1929 Societatea Lonea a realizat încasări totale în valoare de 153.294.858 lei. Pe de altă parte, a ținut să evidențieze un beneficiu net extrem de redus, de numai 234.035 lei, de această dată cu mult mai mic decât în anii anteriori. Cu toate acestea, cunoscând procedurile de contabilitate aplicate în mod uzual de administratorii Societății Lonea, nu este greu să recalculăm beneficiul real provenit din exploatarea minelor de cărbuni care figura de obicei sub titlul de „venitul brut al minelor”⁷⁵:

Beneficiu net	234.035 lei
Amortizări	2.107.484
Cheltuieli generale	4.147.189
Dobânzi și comisioane	3.436.584 lei
Venitul brut al minelor	9.925.292 lei

Contul de profit și pierdere confirmă valorificarea producției Societății Lonea la prețul de 1.085 lei/tonă, întrucât învederează vânzări de mărfuri în sumă de 124.693.309 lei, energie electrică în valoare de 17.625.638 lei, în total 142.318.947 lei, din care scăzând jocul valorii stocurilor se ajunge la vânzări de 141.610.945 lei, valoarea producției raportate de 130.517 t la un preț de 1.085 lei/tonă. Beneficiul net de 30% la această valoare este de 42.483.284 lei, or numai beneficiul total este de 20.901.203 lei (9.925.292 venit brut + 10.975.911 venituri diverse), iar laolaltă cu

⁷⁴ „Monitorul Oficial”, partea a II-a, nr. 75 din 2 aprilie 1930.

⁷⁵ *Ibidem*.

valoarea amortizată a materialelor consumate (29.165.302 lei) și a investițiilor amortizate (9.296.021 lei) se ajunge la o sumă mult mai mare, anume 59.362.526 lei. Împreună cu unele sume specificate în bilanțul anului 1930 se va ajunge la un beneficiu de 84.968.781 lei, care reprezintă câștigul de 30% a unei cifre de afaceri de 283.221.890 lei, rezultând din vânzarea unei cantități de 261.034t de cărbune la prețul de 1.085 lei/tonă⁷⁶:

Venitul brut al minelor	9.925.292 lei
Venituri diverse	10.975.911
Total beneficiu brut	20.901.203 lei
Amortizări	2.107.484
Profit reinvestit	9.296.021
Profit reinvestit 1926-1929	15.960.724
Amortizări 1926-1929 raportate	3.280.178
Amortizări 1926-1928 reale	1.435.025
Dividende și tantieme suplimentare	2.263.773
Consum propriu de materiale	29.165.302
Depozite bancare	559.071
Total beneficiu 30%	84.968.781 lei

Rezultatele de mai sus confirmă o cifră de afaceri corespunzătoare unei producții de cărbune de 261.034t, dublul producției raportate, de 130.517 t. Această producție reprezintă o extracție de 870 tone pe zi lucrătoare, ceea ce înseamnă că s-au atins parametrii maximi ai capacității de producție a Societății Lonea. Datorită faptului că și alte secții ale întreprinderii au obținut rezultate satisfăcătoare, s-a obținut cel mai mare beneficiu brut ce poate fi contabilizat, din evoluția de până atunci a întreprinderii, 20.901.203 lei. Dar s-a aplicat un asemenea sistem de scăzăminte încât statul, principalul acționar, nu s-a ales cu nimic. Beneficiul net contabilizat de 234.035 lei nu a mai fost redistribuit, ci a fost reportat pentru anul următor. În schimb, acționarii particulari au obținut mai mult de 84.700.000 lei în conturi secrete. Societatea Lonea a rămas cea mai profitabilă societate din Valea Jiului, obținând un beneficiu de 325,50 lei la tona de cărbune, pe când Societatea Petroșani a realizat un beneficiu de 291,80 lei/tonă, iar Societatea Lupeni de 297,60 lei/tonă.

Anul 1929 a fost un an bun pentru Societatea Lonea, atât din punct de vedere cantitativ, cât și al beneficiilor reale obținute, dar izbucnirea crizei economice nu a permis continuarea planului ambițios preconizat de guvernul național-țărănesc, care dorea să dirijeze în continuare dezvoltarea întreprinderii, în pofida comercializării ei. Pentru a asigura finanțarea, a admis și în anul 1930 cel mai înalt preț de achiziție la C.F.R. pentru cărbunii de Lonea, de 1.056 lei/tonă, destinat de fapt pentru cărbunii bulgări, pe când pentru cărbunii ocnă s-a fixat doar un preț de 910 lei/tonă. Desigur,

⁷⁶ *Ibidem*; Bilanțul încheiat la 31 decembrie 1930.

ameliorarea sensibilă a calității cărbunilor a favorizat acest lucru, întrucât puterea de vaporizare a cărbunilor de Lonea a crescut de la 4,3 litri în 1929, la 4,7 litri în 1930, conform dării de seamă a Consiliului de Administrație, devenind cea mai înaltă din Valea Jiului. În comparație cu aceasta, puterea de vaporizare a cărbunelui de Petroșani era de 4,44 litri (Grupul Vulcan), iar a celui de Lupeni de 4,68 litri⁷⁷.

Paralel cu aceasta, s-a acordat o atenție deosebită reducerii cheltuielilor de producție, prin concentrarea lucrărilor de extracție în punctele cele mai productive. Mina nr. I era deja în lichidare, iar începând cu 1 aprilie 1930 au încetat lucrările de extracție și la Mina nr. II, deși organele de inspecție minieră se fereau să dea aprobare pentru sistări de asemenea amplou. Toate eforturile au fost concentrate asupra Minei nr. III, care începând din 1924 nu a mai fost în funcțiune, dar acum s-a trecut la săparea unor galerii direcționale, astfel încât în anii următori s-ar fi ajuns la o capacitate zilnică de 1.000-1.200 t, deci cel puțin 300.000 t anual⁷⁸. Toate acestea au fost însoțite de importante amenajări tehnice, numărul galeriilor principale a crescut la opt, iar cel al edificiilor de exploatare, de la 153 la 156. S-au introdus ciocane de abataj cu aer comprimat al căror număr a crescut de la 4 în 1929, la 12 în 1930, în schimb numărul perforatoarelor cu aer comprimat a scăzut de la 61 la 47. Noile amenajări au necesitat investiții însemnate de 8.764.508 lei în 1930, din care 2.573.405 lei au fost amortizați în cursul anului. În condițiile reducerii vânzărilor, cheltuielile trebuiau reduse cât mai mult, astfel încât și efectivul de salariați a scăzut de la 1.208 în 1929 la 959 în 1930, jumătate din numărul de 1930 de salariați dinainte de comercializare. Drept urmare, randamentul anual la producția raportată a crescut de trei ori între 1925-1930, de la 40,50 t la 113,43 t pe persoană.

În anul 1930 producția raportată de cărbuni a scăzut cu 16,65% în comparație cu anul precedent, ajungând la 108.785 t. Aceasta s-a datorat în primul rând reducerii vânzărilor către căile ferate, la numai 83.900t, cu 19,50% mai puțin față de anul 1929⁷⁹. În comparație cu aceasta, livrările Societății Petroșani au scăzut cu 25,32%, iar cele ale Societății Lupeni cu 16%. Încercările conducătorilor Societății Lonea de a plasa combustibil la alte instituții de stat, cum ar fi școli, spitale și cazărmi au adus prea puține rezultate, astfel că s-au vândut importante cantități, conform calculelor noastre, la industriași și comercianți particulari. S-a prevenit astfel creșterea stocurilor nevândute de cărbune. Vânzările către căile ferate însemnau 77,12% din producția raportată și au adus încasări importante la prețul de 1.056 lei/t, în total 88.598.400 lei, pe când la prețul mediu al cărbunilor ocnă, de 910 lei/t ar fi însemnat doar 76.349.000 lei, deci cu 12.249.400 lei mai puțin. Vânzările către particulari s-au decontat la același preț de 1.056 lei/t și au reprezentat o sumă cu mult mai mare, aici fiind inclus și consumul propriu al centralei electrice. La acest preț, producția publicată de 108.785 t ar fi valorat 114.876.960 lei, la care s-au adăugat și alte surse de venituri,

⁷⁷ M. Baron, *op.cit.*, p. 226.

⁷⁸ *Ibidem*, p. 198, 203.

⁷⁹ *Enciclopedia României*, vol. III, [București, f.a.], p. 696.

întrucât în anul 1930 Societatea Lonea a raportat venituri totale de 124.568.000 lei⁸⁰. Conform calculelor noastre, s-a vândut dublul producției raportate, deci 217.570t, rezultând o cifră totală de afaceri de 229.753.920 lei. Beneficiul de 30% la această cifră ar fi însemnat 68.926.176 lei. Trebuie remarcat că toate elementele componente ale acestei sume sunt cuprinse în Bilanțul general și Contul de profit și pierdere încheiat la 31 decembrie 1930, prezentat în Adunarea generală a acționarilor din 2 mai 1931. Printre ele figurează beneficiul brut de 7.632.826 lei, totalul investițiilor din anii precedenți, însumând 15.960.724 lei, precum și amortizările aferente, în valoare de 3.280.178 lei. Adăugând amortizările din anul precedent (2.107.484 lei), rezultă beneficiul de 30% corespunzător cifrei de afaceri calculate de noi⁸¹:

Report din anul 1929:	234.035 lei
Venitul brut al minelor	4.834.360
Venituri diverse	2.564.431
Total beneficiu brut	7.632.826 lei
Amortizări	2.573.405
Profit reinvestit	8.764.508
Amortizări din anii 1926-1929	3.280.178
Amortizări din anul 1929	2.107.484
Profit reinvestit 1926-1929	15.960.724
Consumul propriu de materiale	23.819.502
Încasări de la debitori	2.679.150
Total beneficiu 30%	68.925.261 lei

Având în vedere condițiile de activitate din anul 1930, acest beneficiu rămânea însemnat, deși mai redus cu circa 16 milioane de lei, în comparație cu cel din anul 1929. Acest beneficiu a fost încasat în întregime de acționarii particulari, întrucât după diferite scăzăminte din beneficiul brut raportat de 7.632.826 lei a mai rămas un beneficiu net cu totul neînsemnat de 94.277 lei, la care s-a adăugat reportul de 234.035 lei, în total 328.313 lei, reportat în întregime pe anul 1931. Statul nu s-a ales cu nimic, deși beneficiul real de 68.925.261 lei s-a datorat prețului generos de 1.056 lei/t acordat de Administrația C.F.R. pentru cărbunii bulgări. La prețul de 910 lei/t acordat pentru cărbunii ocnă, cifra de afaceri ar fi reprezentat doar 197.988.700 lei, la care beneficiul de 30% ar fi însemnat doar 59.396.610 lei. Dar în statistica minieră oficială cărbunii de Lonea figurează la o valoare și mai mică, de 789,81 lei/t, în total 85.920.122 lei la producția raportată, din care 30% ar fi însemnat doar 25.776.036 lei. La producția reală de 217.570 t s-ar fi ajuns la 171.840.244 lei, cu un beneficiu de 51.552.072 lei. Dar impozitele se calculau la valoarea declarată, iar în bilanțul pe 1930

⁸⁰ C. Dobrotă, *op.cit.*, p. 195.

⁸¹ *Darea de seamă a Consiliului de Administrație a Societății Lonea către adunarea generală a acționarilor din 2 mai 1931.*

erau incluse „taxe de timbru și înregistrare”, în valoare de 1.242.930 lei, deși Darea de seamă se plângea de introducerea unor noi categorii de impozite. În comparație cu aceasta, în anul 1929 s-au plătit impozite de 1.445.283 lei.

La beneficiul real de 68.925.261 lei, obținut de Societatea Lonea în anul 1930, rămânea cea mai profitabilă întreprindere din Valea Jiului, cu un câștig net de 316,79 lei/tonă, pe când la Societatea Lupeni s-au obținut 283,50 lei/tonă, iar la Societatea Petroșani 279 lei/tonă.

În pofida aparențelor, Societatea Lonea a rămas cea mai profitabilă societate carboniferă din Valea Jiului după comercializare, între anii 1926-1930. Dar conducătorii societății nu doreau să se știe acest lucru, întrucât au obținut beneficii însemnate, în primul rând datorită prețurilor de achiziție foarte înalte asigurate de Direcția Generală a C.F.R. pe seama bugetului de stat. Prin urmare, Societatea Lonea și-a asigurat cele mai înalte prețuri de vânzare în întreaga Vale a Jiului:

Anul	Preț mediu de vânzare (lei/tonă)			
	Lonea	Petroșani	Lupeni	Valea Jiului de Sus
1926	1.340	1.116,68	1.154,07	1.136,02
1927	1.246	1.132,41	1.160,01	1.132
1928	1.171,50	1.077,57	1.081,44	1.083
1929	1.085	972,68	992,02	972,68
1930	1.056	930	945	1.017,72

Acest preț prezenta diferențe sensibile în comparație cu valoarea publicată a tonei de cărbune de la Lonea sau cu prețul de vânzare la C.F.R. a cărbunilor ocnă, cum erau clasificați acești cărbuni (lei/tonă):

Anul	Valoarea raportată	Prețul cărbunilor ocnă	Prețul cărbunilor de Lonea
1926	1.090	1.152	1.340
1927	900,47	1.152	1.246
1928	1.058,09	1.083	1.171,50
1929	891,70	931	1.085
1930	789,81	910	1.056

Această diferență însemnată între prețul efectiv de achiziție al cărbunilor de Lonea și prețul cărbunilor ocnă se afla, în realitate, la originea însemnatelor beneficii realizate de societate, iar pentru a ascunde acest lucru, bilanțurile erau în așa fel întocmite încât să rezulte profituri minore. Conducătorii Societății Lonea nu puteau raporta cu toate acestea pierderi, întrucât evitarea acestora a fost scopul declarat al comercializării minelor statului. De aceea, la începutul crizei, au întocmit bilanțuri din care reieșeau rezultate financiare la limita dintre pierderi și câștiguri (în lei):

Anul	Beneficiu 30%	Beneficiu brut	Beneficiu net
1926	91.884.718	11.620.484	2.297.792
1927	94.157.786	12.104.287	7.195.162
1928	87.775.307	13.022.009	7.189.343
1929	84.968.781	20.901.203	234.035
1930	68.925.261	7.632.826	94.277+234.035

Bilanțurile publicate mai aveau și rolul de a ascunde volumul real al producției și valoarea ei adevărată, care depășeau în foarte mare măsură datele publicate de Societatea Lonea⁸²:

Anul	Producția publicată (t)	Valoarea raportată (lei)	Producția recalculată (t)	Valoarea (lei)
1926	114.281	124.570.541	228.562	306.273.080
1927	125.942	113.407.804	251.884	313.847.464
1928	124.871	132.124.386	249.742	292.572.753
1929	130.517	116.382.098	261.034	283.221.890
1930	108.785	85.920.122	217.570	229.753.920

După cum reiese, valorile recalculat le depășesc în foarte mare măsură pe cele oficiale. Producția medie recalculată pentru anii 1926-1930 era de 241.758t, de două ori mai mare decât cea raportată de 120.879t, iar valoarea medie anuală recalculată de 285.133.821 lei întrece de 2,49 ori pe cea publicată, care era de 114.480.990 lei. Dacă evaluăm beneficiile rezultă diferențe și mai mari. Beneficiile nete medii publicate abia ajung la 3.448.929 lei, circa 3% din valoarea raportată a producției, pe când beneficiul mediu recalculat de 85.542.370 lei reprezintă 30% din cifra de afaceri reală și întrece de 24,80 ori media publicată.

Aceștia sunt indicatorii reali de activitate pentru Societatea Lonea, dar conducătorii ei nu doreau să se cunoască acest lucru, întrucât o bună parte din beneficii proveneau din vânzările către C.F.R, deci erau finanțate de la bugetul de stat. De aceea au publicat date minimale cu privire la producția și beneficiile Societății Lonea, ceea ce a atras criticile politicienilor național-țărăniști, care considerau că avuția statului a fost insuficient valorificată prin comercializare și că cercurile de afaceri liberale au atribuit un rol marginal întreprinderii, pentru a avantaja celelalte societăți carbonifere din Valea Jiului, pe care le controlau în mod nemijlocit. Aceste aprecieri au fost în bună parte preluate de istoriografia din epoca comunistă, când s-a considerat că Societatea Petroșani, principalul asociat al statului la Lonea, a dus o politică de stânjenire a activității ei, pentru a înlătura de pe piața combustibilului un concurent cu un real potențial de producție. În acest scop, capacitățile de producție au fost folosite în proporție de numai 1/4-1/3-ime

⁸² Cf. *Statistica Minieră a României, 1926-1930*. Producția reală recalculată de către autor.

din total⁸³. Drept urmare, rentabilitatea Societății Lonea a fost redusă și instabilă, de circa 2%-4% față de capitalul inițial. În realitate, ca niște adevărați întreprinzători capitaliști, oamenii de afaceri care au preluat gestiunea asupra activității întreprinderii de la Lonea au căutat să o valorifice pe deplin pentru a o transforma într-o veritabilă sursă de câștiguri. În acest scop au dublat producția, care a atins 80% din capacitatea maximă, iar rentabilitatea întreprinderii s-a situat la cote foarte înalte, de 47,52% din capitalul total și de 30% din cifra de afaceri. Au realizat acest obiectiv cu investiții minime de 24.725.232 lei între anii 1926-1930 (25.164.520 lei, conform calculelor noastre), întrucât întreprinderea de stat Lonea era înșesată de utilaje insuficient folosite. La această cifră de investiții au fost calculate fonduri de amortizare de 5.853.584 lei până în 1930 (mai exact 6.115.914 lei). În realitate, investițiile și amortizările au fost calculate de repetate ori, sumele rezultate astfel fiind incluse în beneficiul anual de 30% din cifra de afaceri (în lei):

Anul	Investiții	Amortizări raportate	Amortizări totale reale	Ponderea în beneficiu (%)
1926	2.446.263	262.330	1.919.444	2,08
1927	1.009.280	396.821	7.722.753	8,20
1928	4.019.228	775.874	4.795.102	5,46
1929	9.296.021	2.107.484	32.079.432	37,75
1930	8.764.508	2.573.405	34.793.783	50,48

După cum se vede, pe măsură ce beneficiul net raportat scădea, ponderea amortizărilor în beneficiul de 30% sporea în foarte mare măsură. În acest fel, între anii 1926-1930 Societatea Lonea a atins parametrii maximi de activitate, atât ca nivel al producției de cărbune, cât și al câștigurilor dobândite, în pofida faptului că a vândut combustibil la prețuri tot mai scăzute.

⁸³ Maria Avram, *Regiile mixte din România în deceniile al III-lea și al IV-lea*, „Viața economică”, VI, 1968, nr. 38.